

**Operacja pn.
„Gospodarstwa rodzinne w dobie globalizacji”**

**Tytuł wykładu:
„Wyzwania globalizacji a rozwój
i konkurencyjność gospodarstw rodzinnych w Polsce
”**

Autor: prof. dr hab. Walenty Poczta

9-10.09.2020

Instytucja odpowiedzialna za treść: Krajowa Rada Izb Rolniczych

**„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”
Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 - Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi
Materiał współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Schematu II Pomocy Technicznej „Krajowa Sieć Obszarów
Wiejskich” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.**

Plan prezentacji

1. Globalizacja
2. Rozwój
3. Konkurencja a konkurencyjność
4. Potencjał konkurencyjny
5. Pozycja konkurencyjna
6. Podsumowanie, kierunki rozwoju i poprawy konkurencyjności

GLOBALIZACJA

Globalizacja to zjawisko charakterystyczne i dominujące w końcu XX i na początku XXI w. w światowej ekonomii, polityce, demografii, życiu społecznym i kulturze, polegające na rozprzestrzenianiu się analogicznych zjawisk, niezależnie od kontekstu geograficznego i stopnia gospodarczego zaawansowania danego regionu.

(Encyklopedia PWN).

GLOBALIZACJA

Globalizacja – cechy:

- przełamywanie granic państwowych w sferze działań społecznych, politycznych i gospodarczych,
- integrowanie gospodarek (kooperacja, handel, inwestycje, produkcja),
- wielopoziomowość (skala świata, sektora, różnych rynków itp.),
- koordynacji międzynarodowych systemów,
- silny związek między postępem nauki, techniki i organizacji,
- kompresja czasu i przestrzeni,
- narastanie zjawiska migracji,
- złożoność i wielowątkowość (rynki pieniężne i kapitałowe, korporacje transnarodowe, technologie, rynki pracy, styl życia i modele konsumpcji, ekologia itp.).

GLOBALIZACJA

Globalizacja gospodarki to historyczny i spontaniczny proces liberalizacji i postępującej wraz z nią integracji ... rynków towarów i kapitału i z opóźnieniem oraz na mniejszą skalę - siły roboczej oraz technologii w jeden współzależny rynek światowy.

GLOBALIZACJA

Atrybuty globalizacji gospodarczej:

- *liberalizacja,*
- *integracja,*
- *współzależność,*

Cechy procesu globalizacji:

- *historyczność,*
- *spontaniczność.*

GLOBALIZACJA

Korzyści wynikające z globalizacji:

- aktywizacja międzynarodowych przepływów towarów, czynników wytwórczych oraz informacji,
- bardziej produktywnie wykorzystanie zasobów,
- zwiększanie skali produkcji,
- pogłębianie specjalizacji i kooperacji produkcji,
- dostęp do wiedzy, nowych technologii i metod zarządzania,
- wykorzystanie sprawdzonych rozwiązań instytucjonalnych,
- dostęp do zróżnicowanych dóbr konsumpcyjnych,
- przyspieszenie wzrostu gospodarczego w skali światowej i coraz większy dobrobyt społeczeństw.

GLOBALIZACJA

Negatywne następstwa oraz zagrożenia

- zagrożenia ekologiczne i zmiany klimatyczne,
- zagrożenia ekonomiczne – rozrost rynków finansowych i niekontrolowane przepływy kapitałów,
- zagrożenia społeczne – pogłębianie się polaryzacji między krajami biednymi i bogatymi.

GLOBALIZACJA

Relacje między globalizacją a integracją regionalną (np. UE) - dwa odmienne punkty widzenia, a mianowicie:

1. Integracja regionalna może sprzyjać globalizacji - jest etapem w rozwoju globalizacji. Integracja staje się konstytutywną cechą globalizacji (Kołodko 2010),
2. Integracja regionalna – jako forma obrony i przeciwstawienia się procesom globalizacji.

G. Kołodko ... *Globalizacja jest niekompletna ... z tej przyczyny, że daleko **w tyle z liberalizacją pozostaje sektor rolny**. Jest ... subsydiowany w najbogatszych krajach, a ponadto wysoki jest poziom protekcji na rynkach rolnych.*

GLOBALIZACJA

Główne wyzwanie dla:

- państw
- organizacji i instytucji ponadnarodowych (np. UE, WTO)

to **wykorzystanie pozytywnych skutków** globalizacji przy jednoczesnym **łagodzeniu skutków negatywnych**.

Konieczność:

- nowej **instytucjonalizacji** gospodarki światowej,
- globalizacja musi być coraz **mniej spontaniczna** i chaotyczna, a bardziej **koordynowana i sterowana**.

GLOBALIZACJA

Dbłość o **globalne dobra publiczne** (np. klimat, zasoby biologiczne, jednolite standardy BIZ, rachunkowość korporacyjna – MSR, ład w wymianie międzynarodowej i in.).(Rosatii 2017)

UE – Nowy Zielony Ład, Strategia od pola do stołu a procesy globalizacji.

Dylemat: czy te zamiary są dobrze wpisane w kontekst globalny – instytucjonalny, polityczny, ekonomiczny i społeczny ?

ROZWÓJ

Rozwój = wzrost + zmiany strukturalne i inne zmiany jakościowe towarzyszące wzrostowi

Wzrost (miara makro wzrost PKB, ale też wzrost potencjału produkcyjnego, wzrost produkcji, dochodów, wzrost wymiany handlowej z zagranicą itp.)

Zmiany strukturalne – zmiany struktur potencjału wytwórczego (zmiany struktury obszarowej gospodarstw, struktury ekonomicznej gospodarstw, zmiany w zasobach czynników produkcji, zmiany w relacjach między czynnikami produkcji, zmiany struktury produkcji itp.),

i inne zmiany jakościowe (w kapitale intelektualnym, w kapitale społecznym, modelach konsumpcji, stylu życia itp.)

KONKURENCJA A KONKURENCYJNOŚĆ

Konkurencja rynkowa jest procesem, natomiast **konkurencyjność** – określonym stanem (poziomem) konkurencji, jedną z charakteryzujących ją właściwościami. (Adamkiewicz (1999))

Konkurencyjność - pojęcie wartościujące i określające stan pożądany

Konkurencja

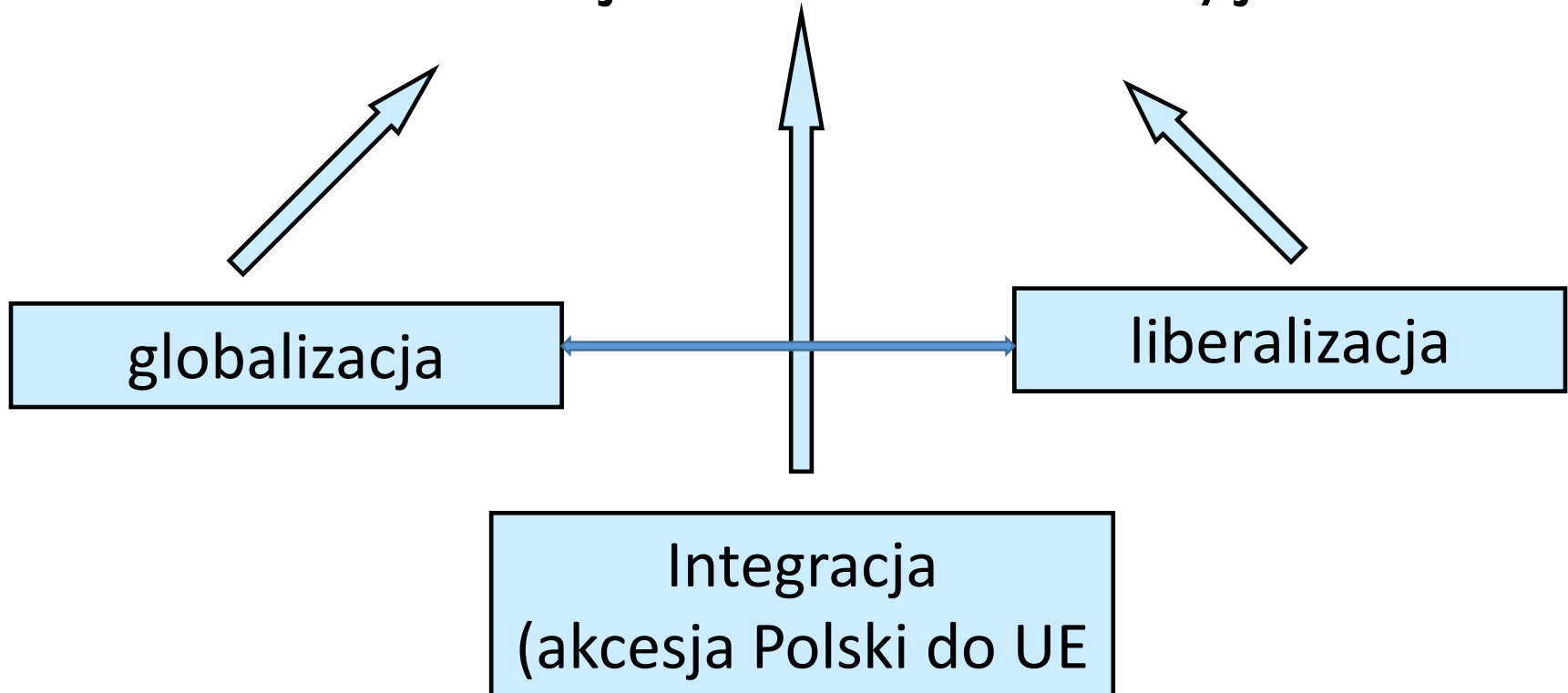
Konkurencja jest jednym z podstawowych mechanizmów ekonomicznych gospodarki rynkowej.

Proces, przy pomocy którego uczestnicy rynku, dążąc do realizacji swych interesów, próbują przedstawić korzystniejsze od innych oferty pod względem ceny, jakości lub innych charakterystyk, wpływających na decyzję zawarcia transakcji.

Globalizacja wzmacnia konkurencję i wymusza poprawę konkurencyjności!

KONKURENCJA I KONKURENCYJNOŚĆ

Konkurencja i konkurencyjność

Zewnętrzne uwarunkowania konkurencyjności

Globalizacja (koszty wytwarzania a prawo jednej ceny, dumping socjalny, dumping środowiskowy, GMO i in.)

Liberalizacja – regulacje WTO

Integracja z UE (funkcjonowanie na JRE)

- sfera regulacji (wynika z WPH i WPR)
- sfera realna (wsparcie sektora rolnego)

Konkurencyjność

W naukach ekonomicznych pojęcie konkurencyjności może dotyczyć:

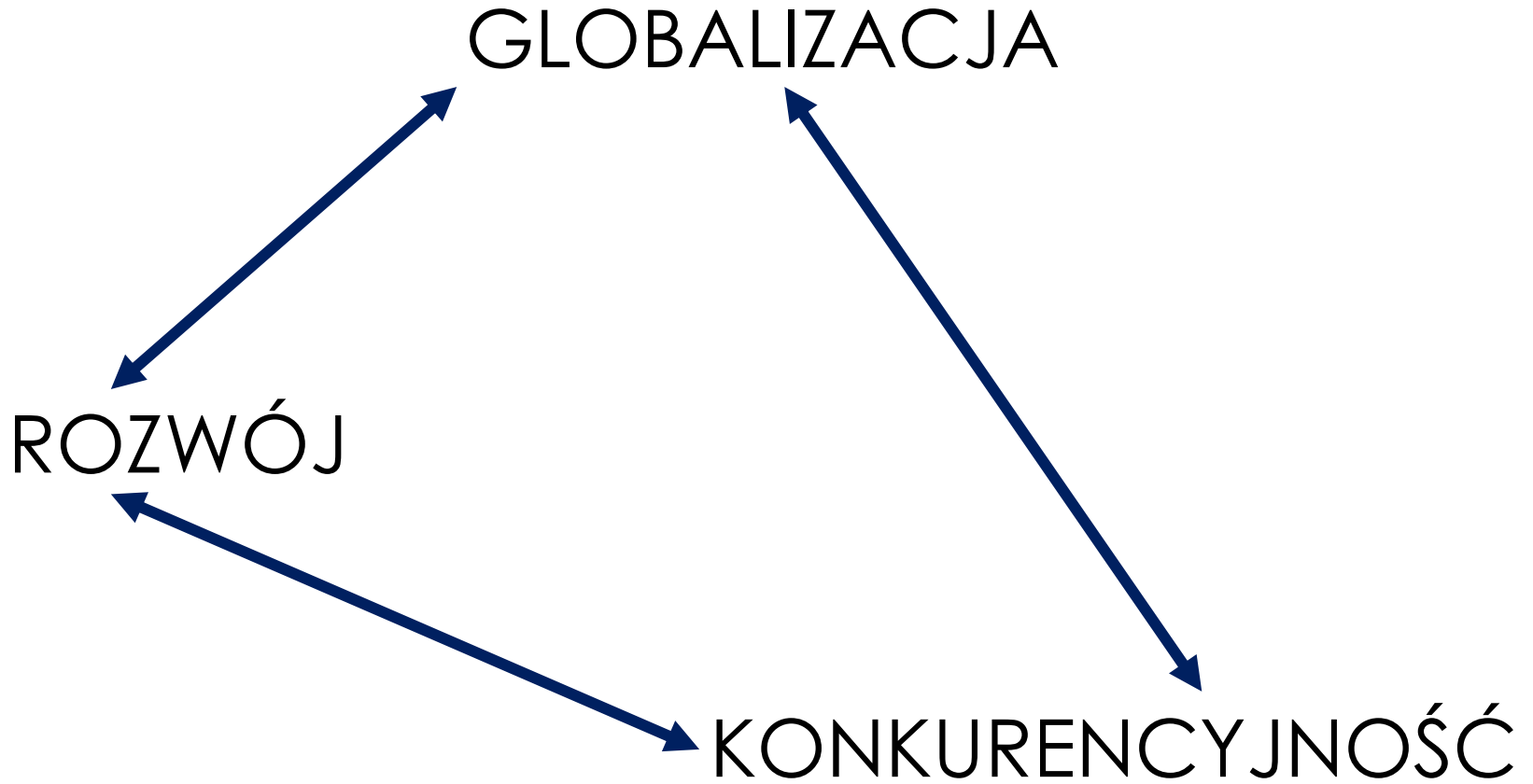
- podmiotów gospodarczych,
- sektorów gospodarek narodowych,
- krajów lub regionów.

Konkurencyjność

Wyróżnia się:

- **potencjał konkurencyjny** - zasoby czynników produkcji i relacje między nimi,
- **pozycję konkurencyjną** - rezultaty konkurowania,
- a także *procesy zarządzania konkurencyjnością*,

WAJEMNE RELACJE

POTENCJAŁ
KONKURENCYJNY

Gospodarstwa rolne na Świecie

Świat - 570 mln gospodarstw rolnych.

- **72%** tych gospodarstw posiada powierzchnię użytków rolnych mniejszą od **1 ha** i użytkują one tylko **8%** UR
- **12%** -**1-2** hektary, a w ich posiadaniu znajduje się **4%** UR.

*Łącznie **84%** gospodarstw użytkuje zaledwie **12% UR**, a średnia powierzchnia tych gospodarstw wynosi **1,2 ha UR**.*

- **1% gospodarstw użytkuje 65% UR użytków rolnych.**
- Kraje najwyżej rozwinięte - 22 mln gospodarstw, których średnia powierzchnia wynosi **57 ha UR**
  - **UE – 10,5 mln gospodarstw** (1,8% gospodarstw rolnych na Świecie)

Rolnictwo UE vs rolnictwo na Świecie

Wyszczególnienie	Świat	Ameryka Północna	UE
Użytki rolne - udział (%)	100,0	9,6	3,8
Aktywni zawodowo w rolnictwie - udział (%)	100	0,2	0,8
Majątek produkcyjny - udział (%)	100	13,4	13,1
• w tym maszyny i urządzenia udział (%)	100	23,9	25,3
Relacje czynników produkcji			
• UR na 1 aktywnego (ha)	3,7	185,3	18,2
• majątek na 1 aktywnego (tys. USD)	4,0	283,1	68,3
• majątek na 1 ha UR (tys. USD)	1,1	1,5	3,8
Wartość produkcji rolnej - udział (%)	100	9,0	10,6
Produktywność ziemi (USD/1ha UR)	792	748	2219
Produktywność pracy (tys. USD/1 aktywnego)	2, 9	138,5	40,4

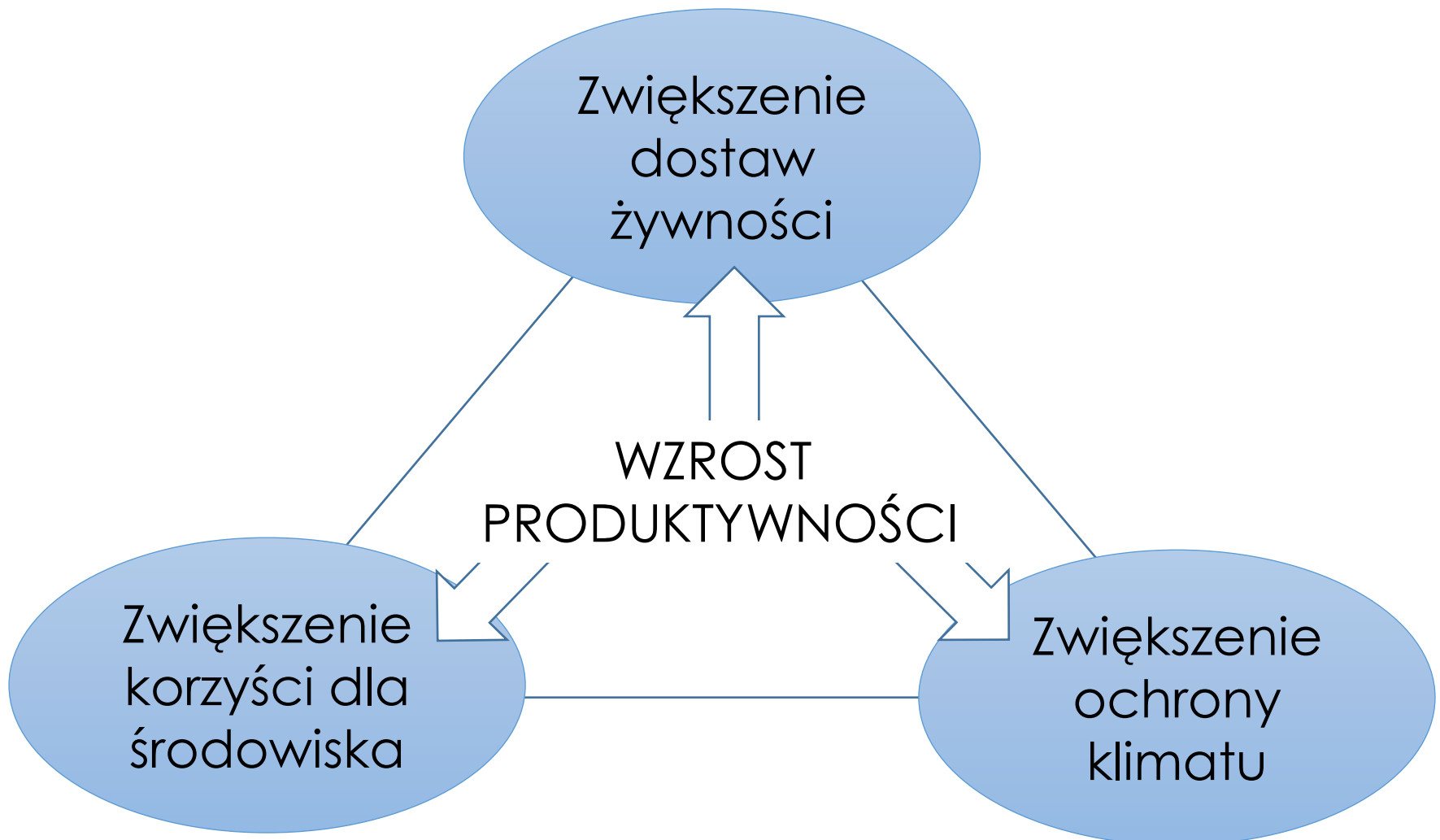
Dwa zasadnicze wyzwania globalne dotyczące współczesnego rolnictwa

1. Czy jest ono w stanie zapewnić bezpieczeństwo żywnościowe obecnie i w przyszłości? [potrzeba wyżywienia ponad 7 mld osób obecnie i około 9 mld w 2050 r. (konieczny wzrost produkcji rolnej o 60-70%); szybko rosnący popyt na produkty pochodzenia zwierzęcego]

- Mięso
  - Chiny 1980 rok – 14 kg mięsa/osobę (1 mld chińczyków)
    - 2015 rok – 55 kg mięsa osobę (1,4 mld osób), tj. 5,5 raza więcej,
  - 1950 r. – spożycie mięsa na świecie – 50 mln ton
  - Obecnie (2018 r.) – około 340 mln t.
  - Do roku 2030 przewiduje się konsumpcję mięsa na poziomie 600 mln t.
- 80% UR wykorzystywane dla produkcji zwierzęcej
- 40% zbóż cele paszowe
- Obecnie podstawę żywności dla połowy spośród 7 mld ludzi stanowi ryż

2. Czy przy realizowaniu postulatu bezpieczeństwa żywnościowego jest możliwy trwały i zrównoważony rozwój rolnictwa?

„Złoty” trójkąt wzrostu produktywności

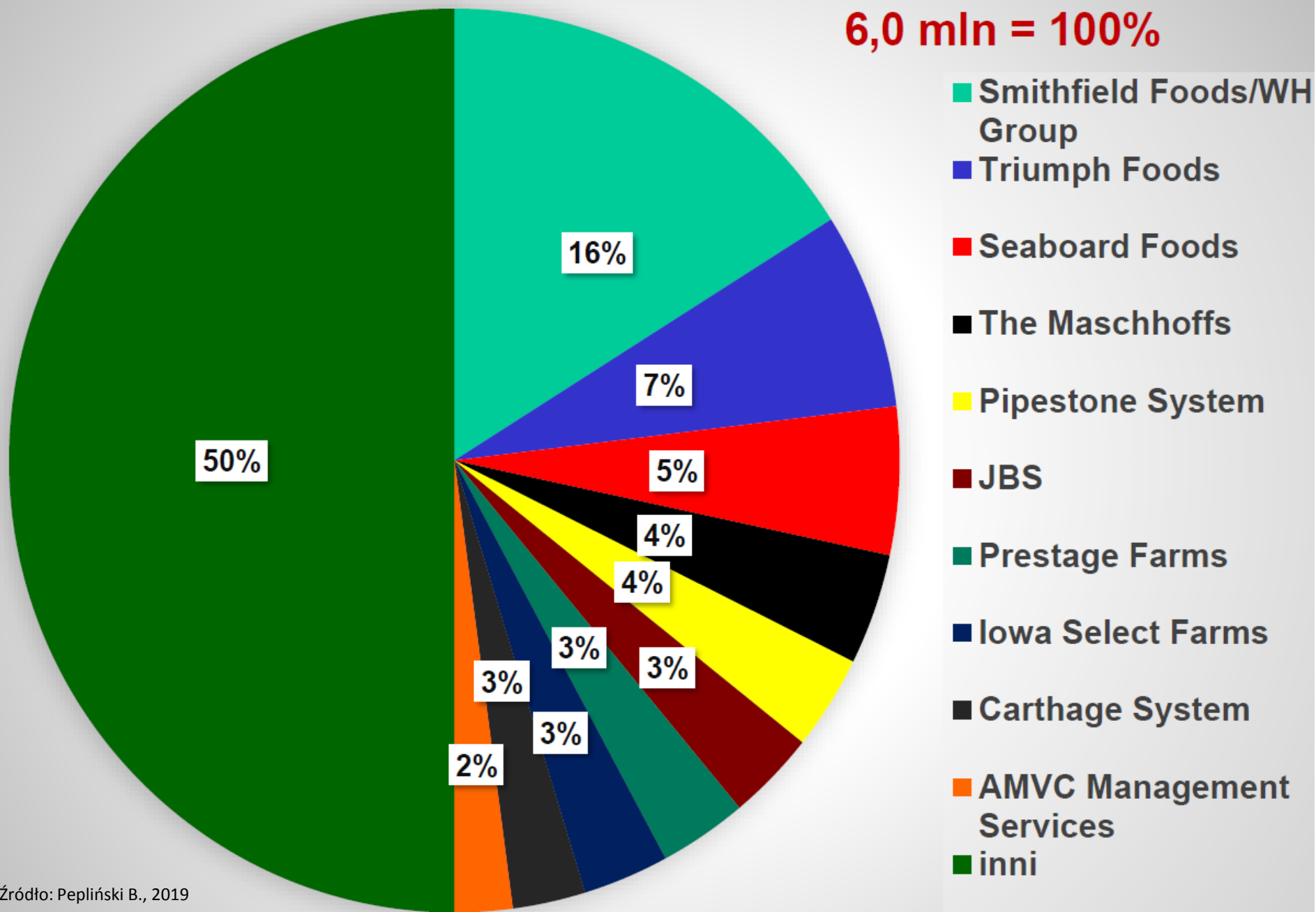

Poziom koncentracji chowu trzody chlewnej w USA i Rosji

- **4 mln loch** (2/3 pogłowania) w **USA** jest w ręku **40** właścicieli, a **3 mln loch** (1/2 pogłowania) należy do **10** właścicieli;
- **0,8 mln loch** (1/2) w Rosji jest w ręku **15** kompanii rolniczych.

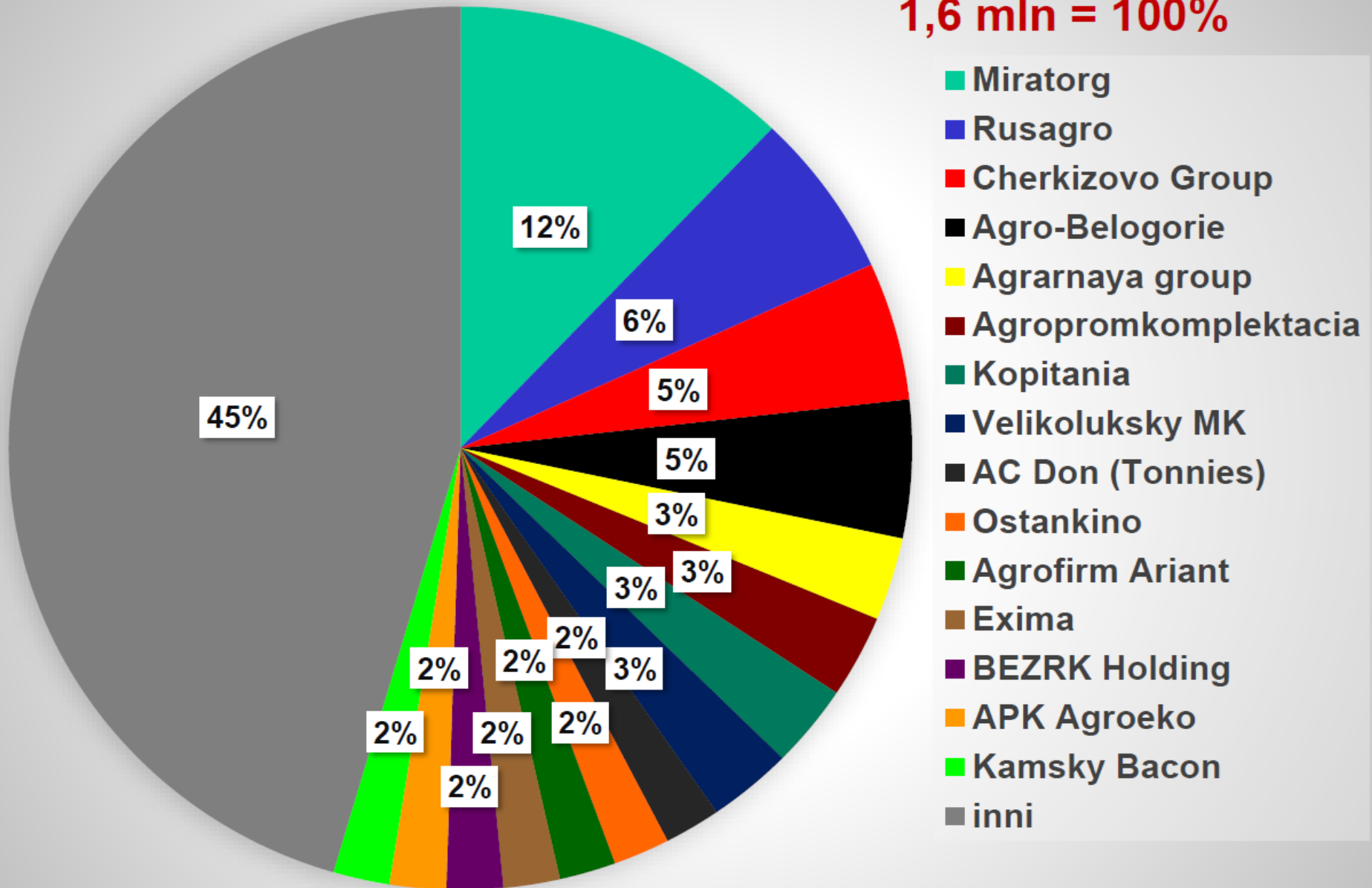
Najwięksi producenci wieprzowiny w USA w 2015 roku

6,0 mln = 100%

Najwięksi producenci wieprzowiny w Rosji w 2015 roku

1,6 mln = 100%

Typowy wielkoskalowy pionowo zintegrowany producent wieprzowiny w Rosji

MIRATORG agribusiness holding	ziemia: 644 tys. ha	Pasza: 1 460 tys. ton	lochy: 138 tys. szt.	tuczniaki: 3,0 mln sztuk	uboję: 415 tys. ton mięsa	przetwórnia: własna marka
CHERKIZOVO GROUP	ziemia: 297 tys. ha	pasza: 1 678 tys. ton	lochy: 65 tys. szt.	tuczniaki: 1,8 mln sztuk	uboję: 212 tys. ton mięsa	przetwórnia: własna marka
RUSAGRO GROUP	ziemia: 670 tys. ha	pasza: 603 tys. ton	lochy: 63 tys. szt.	tuczniaki: 1,75 mln sztuk	uboję: 207 tys. ton mięsa	przetwórnia: własna marka
АгроПром компания	ziemia: 66 tys. ha	pasza: 389 tys. ton	lochy: 60 tys. szt.	tuczniaki: 1,65 mln sztuk	uboję: 163 tys. ton mięsa	przetwórnia: własna marka
Q6 Группа компаний Агро-Белогорье	ziemia: 135 tys. ha	pasza: 543 tys. ton	lochy: 50 tys. szt.	tuczniaki: 1,5 mln sztuk	uboję: 172 tys. ton mięsa	przetwórnia: własna marka

Miejsce rolnictwa polskiego w UE w zakresie potencjału produkcyjnego (zasoby czynników produkcji i gospodarstwa rolne)

Czynnik produkcji	Miejsce w UE 28	Udział w UE 28 (%)
Praca	1	18,1
Ziemia	5	8,3
Kapitał	7	5,2
Gospodarstwa rolne		
Gospodarstwa ogółem	2	13,5

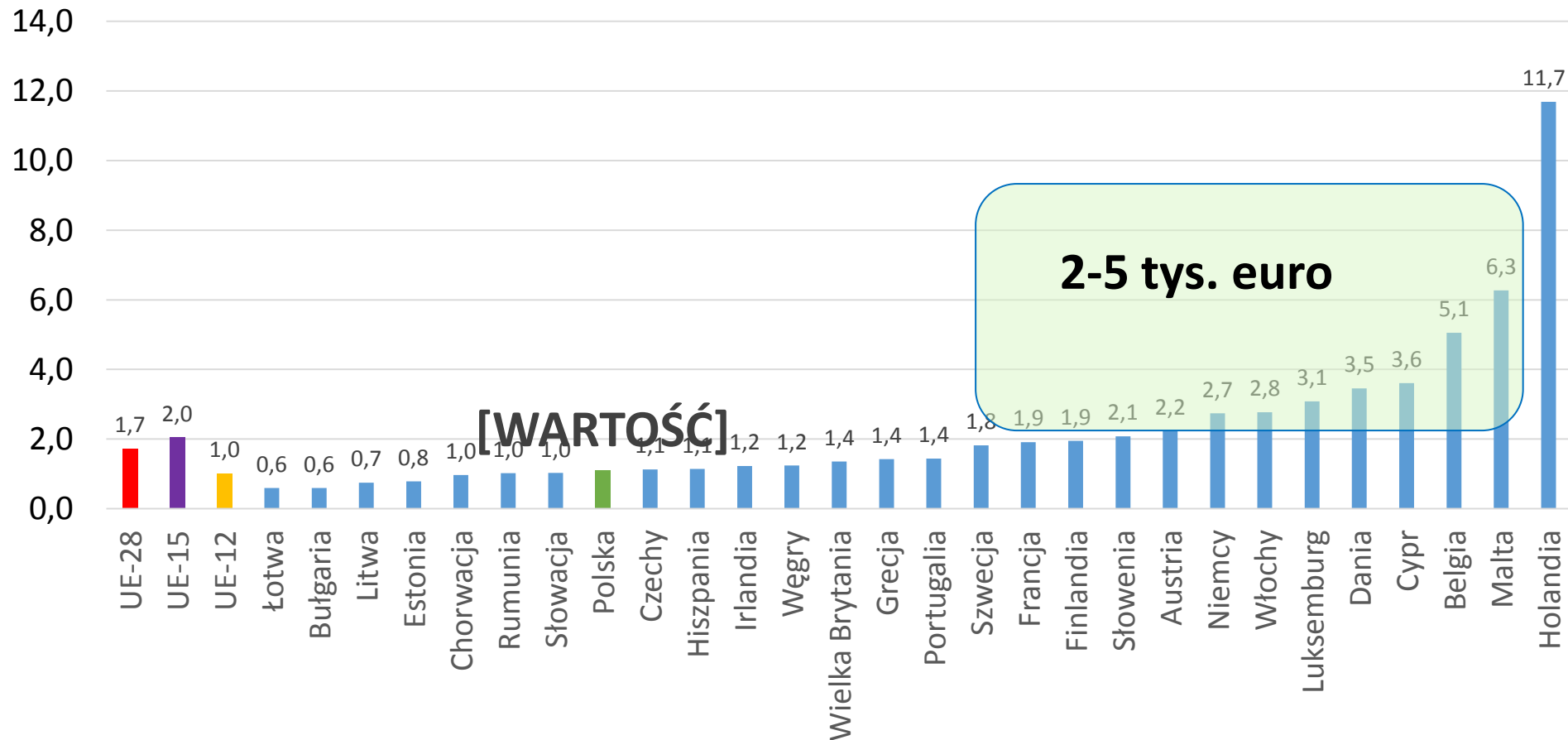
Relacje między czynnikami produkcji:

praca : ziemia

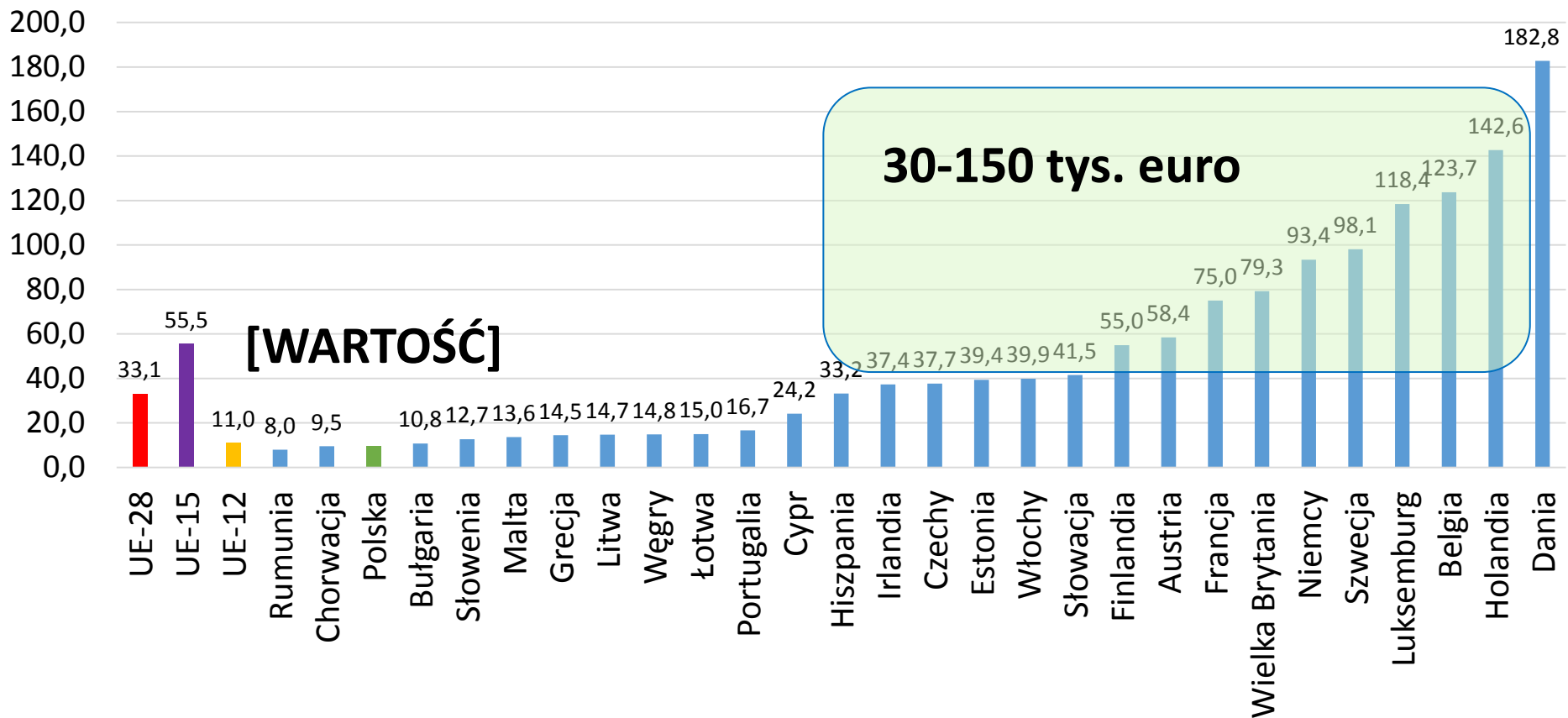
praca : kapitał

kapitał : ziemia

Nakłady kapitałowe na 1 ha UR w 2017 roku (tys. euro)

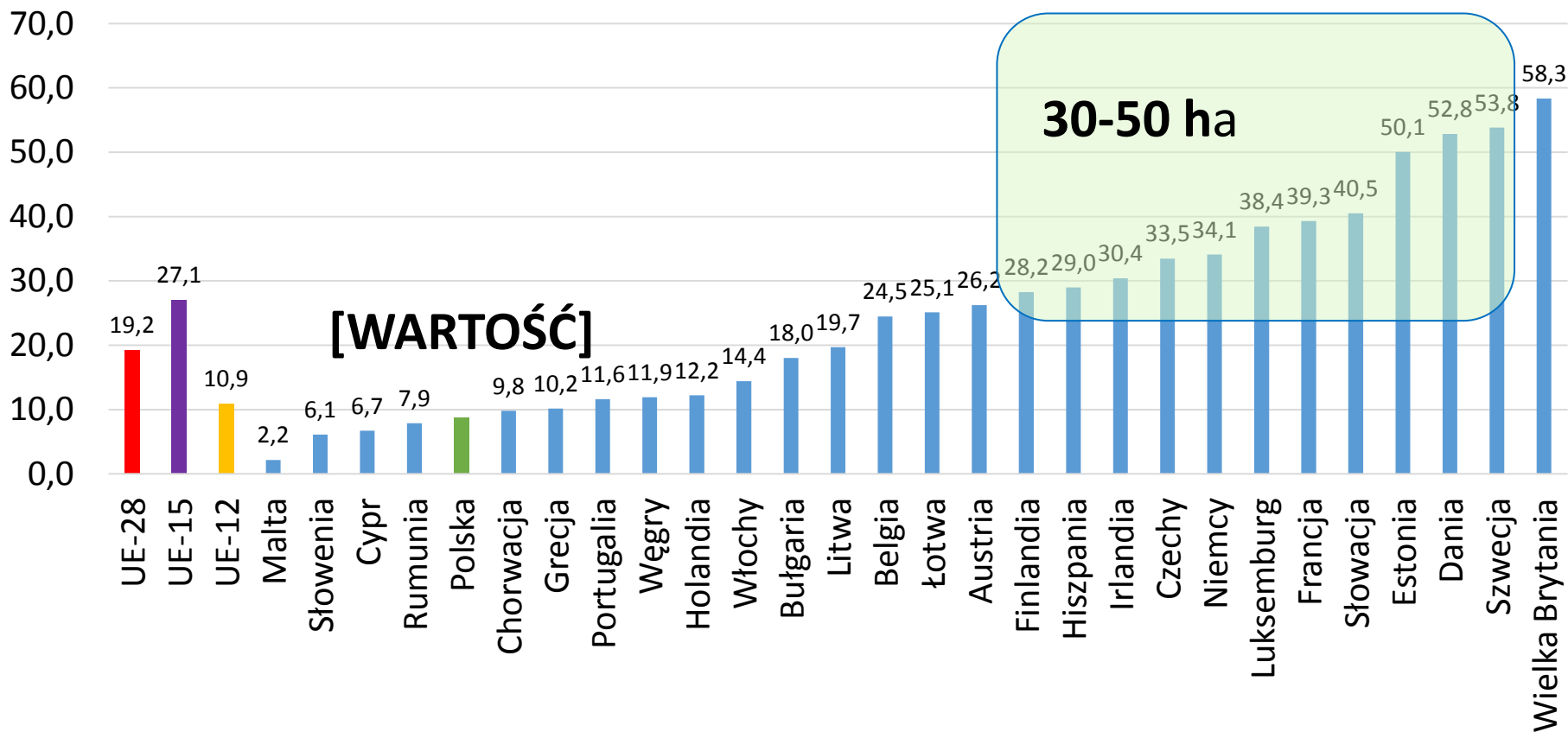

Nakłady kapitałowe na 1 AWU w 2017 roku (tys. euro)

Wyposażenie pracujących w rolnictwie w zasoby ziemi (ha UR/1 AWU)

Kraje	Relacje między zasobami i nakładami czynników produkcji		
	UR na 1 AWU (ha) <10;>30	Nakłady kapitału na 1 AWU (tys. euro) <15;>50	Nakłady kapitału na 1 ha UR (tys. euro) <1,2;>2,2
UE-28	19,2	33,1	1,7
Belgia	24,5	123,7	5,1
Bułgaria	18,0	10,8	0,6
Czechy	33,5	37,7	1,1
Dania	52,8	182,8	3,5
Francja	39,3	75,0	1,9
Grecja	10,2	14,5	1,4
Hiszpania	29,0	33,2	1,1
Holandia	12,2	142,6	11,7
Irlandia	30,4	37,4	1,2
Niemcy	34,1	93,4	2,7
Polska	8,7	9,6	1,1
Portugalia	11,6	16,7	1,4
Rumunia	7,9	8,0	1,0
Słowacja	40,5	41,5	1,0
Węgry	11,9	14,8	1,2
Włochy	14,4	39,9	2,8

Struktura gospodarstw rolnych

- ✓ Struktura obszarowa,
- ✓ Struktura ekonomiczna

Zmiany w strukturze obszarowej gospodarstw rolnych (*liczba gospodarstw*)

Wyszczególnienie	Gospodarstwa rolne					
	2002		2016		różnica (2016-2002)	
	(tys.)	struktura (%)	(tys.)	struktura (%)	(tys.)	(%)
Powyżej 1ha	1 956	100,0	1 388	100,0	-568	-29,0
w tym (ha):						
1-2	517	26,4	271	19,5	-246	-47,6
2-5	630	32,2	466	33,5	-164	-26,0
5-10	427	21,8	310	22,3	-117	-27,4
10-15	183	9,3	137	9,9	-46	-25,1
15-20	84	4,3	67	4,8	-17	-20,2
20-30	64	3,3	62	4,5	-2	-3,1
30-50	32	1,6	41	3,0	+9	+28,1
50-100	12	0,6	22	1,6	+10	+83,3
pow. 100	7	0,4	12	0,9	+5	+71,4

Zmiany w strukturze obszarowej gospodarstw rolnych (*użytki rolne*)

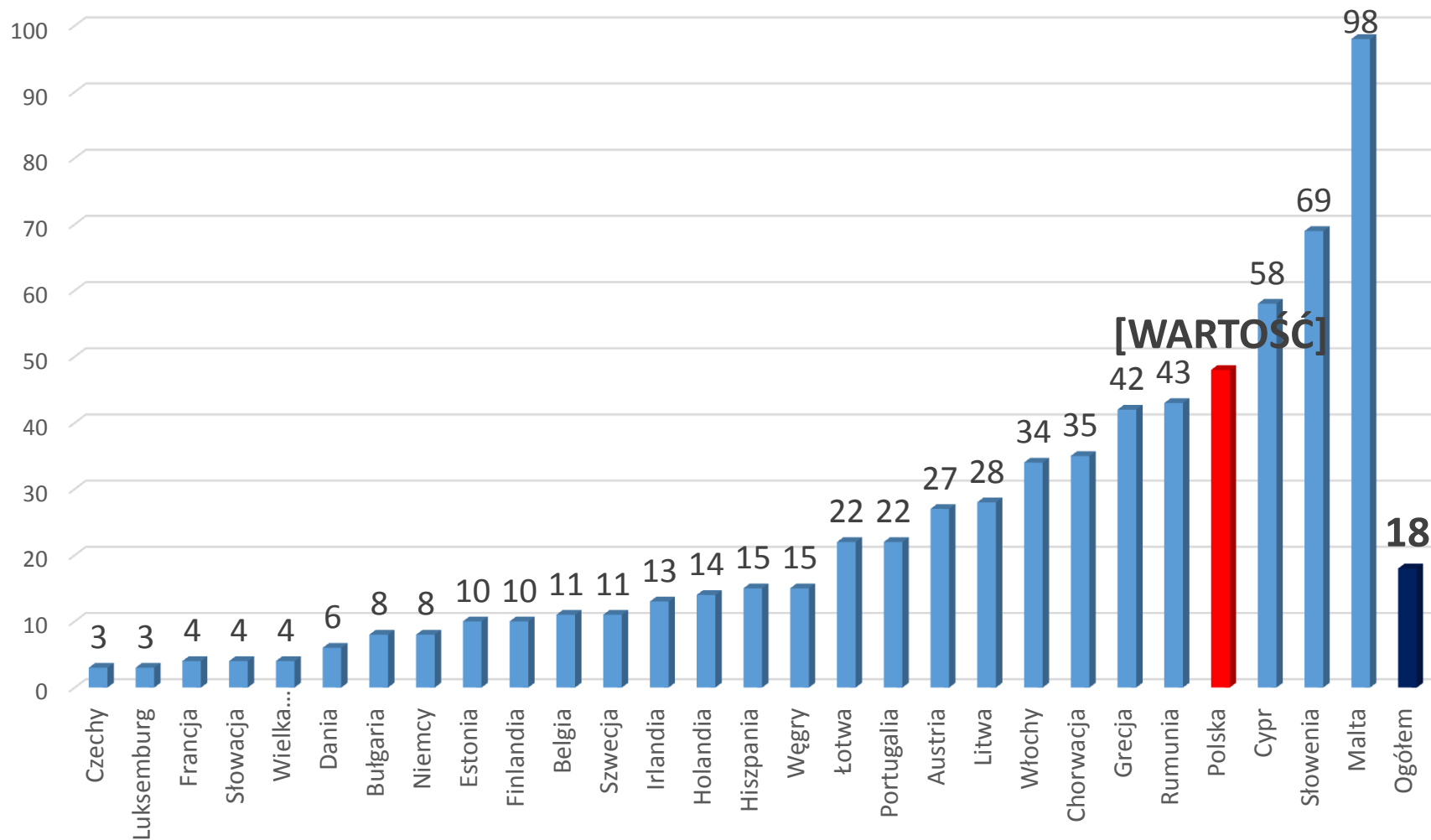
Wyszczególnienie	Powierzchnia użytków rolnych w gospodarstwach					
	2002		2016		różnica (2016-2002)	
	tys. ha	struktura (%)	tys. ha	struktura (%)	tys. ha	(%)
Powyżej 1ha	16 503	100,0	14 525	100,0	-1 978	-12,0
w tym (ha):						
1-2	725	4,4	396	2,7	-329	-45,4
2-5	2 039	12,4	1 508	10,4	-531	-26,0
5-10	3 032	18,4	2 184	15,0	-848	-28,0
10-15	2 216	13,3	1 659	11,5	-557	-25,1
15-20	1 440	8,7	1 148	7,9	-292	-20,3
20-30	1 541	9,3	1 486	10,2	-55	-3,6
30-50	1 181	7,2	1 539	10,6	+358	+30,3
50-100	830	5,0	1 531	10,1	+701	+84,5
pow. 100	3 498	21,2	3 074	~42% 21,2	-424	-12,1

Progi wielkości obszarowej wyznaczające przyrost liczby gospodarstw w krajach UE (w ha)^a

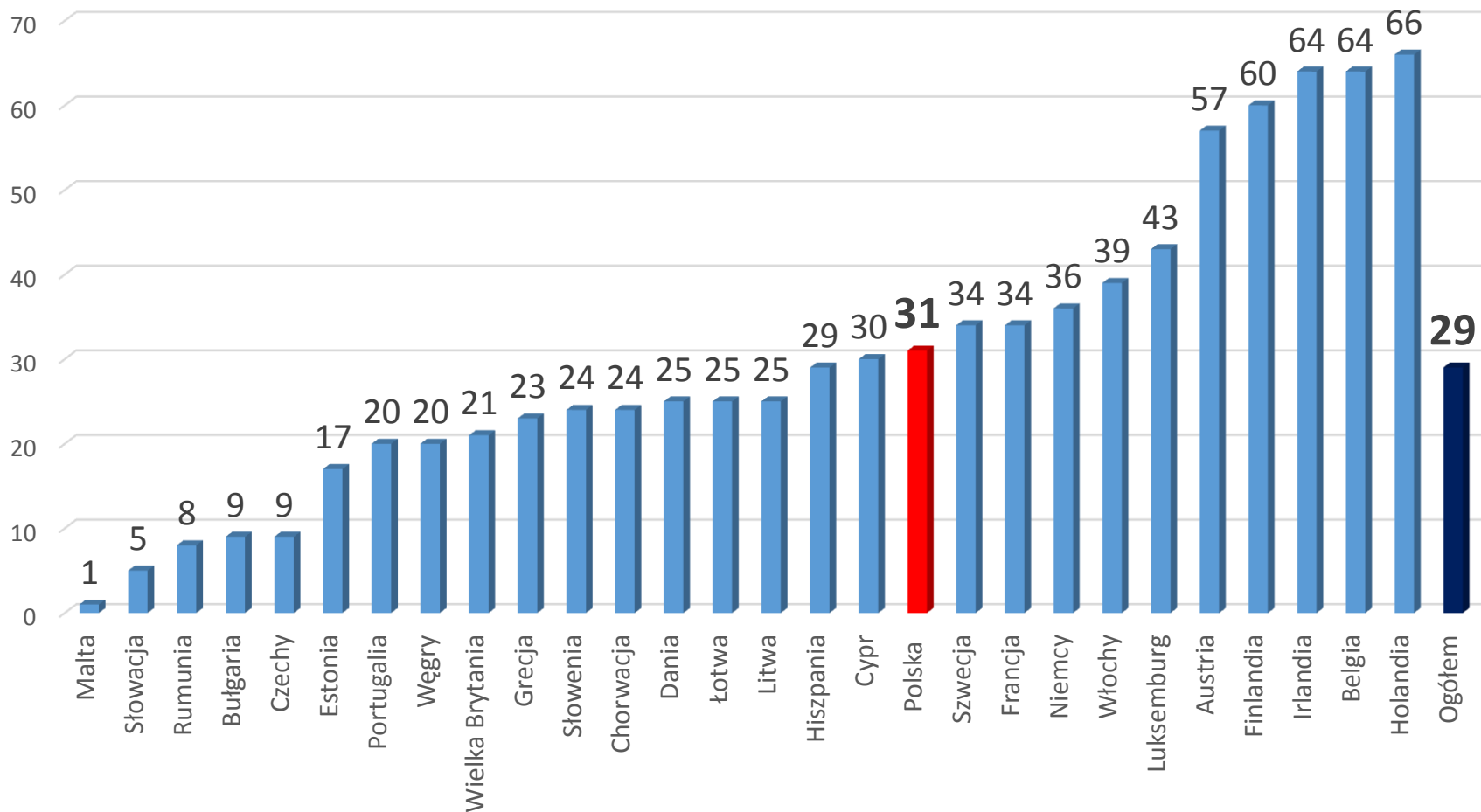
Państwo	Próg (ha)	Państwo	Próg (ha)
Węgry	10 - 19,9	Włochy	50 - 99,9
Irlandia	10 - 19,9	Szwecja	100 i więcej
Rumunia	20 - 29,9	Portugalia	100 i więcej
Słowenia	20 - 29,9	Francja	100 i więcej
Polska	30 - 49,9	Niemcy	100 i więcej
Łotwa	50 - 99,9	Hiszpania	100 i więcej
Litwa	50 - 99,9	Belgia	100 i więcej
Holandia	50 - 99,9	Finlandia	100 i więcej
Austria	50 - 99,9	Wielka Brytania	100 i więcej
Estonia	50 - 99,9	Dania	100 i więcej

a – Pominięto Czechy, Słowację i Bułgarię, bowiem w tych krajach około 90% UR znajduje się w gospodarstwach 100 i więcej ha. W Grecji i na Cyprze wyznaczenie progu nie było możliwe, bo nastąpił spadek liczby gospodarstw we wszystkich grupach. Z analizy wyłączone Luksemburg i Maltę oraz Chorwację.

Udział użytków rolnych w gospodarstwach poniżej 20 ha w powierzchni użytków rolnych ogółem (%)

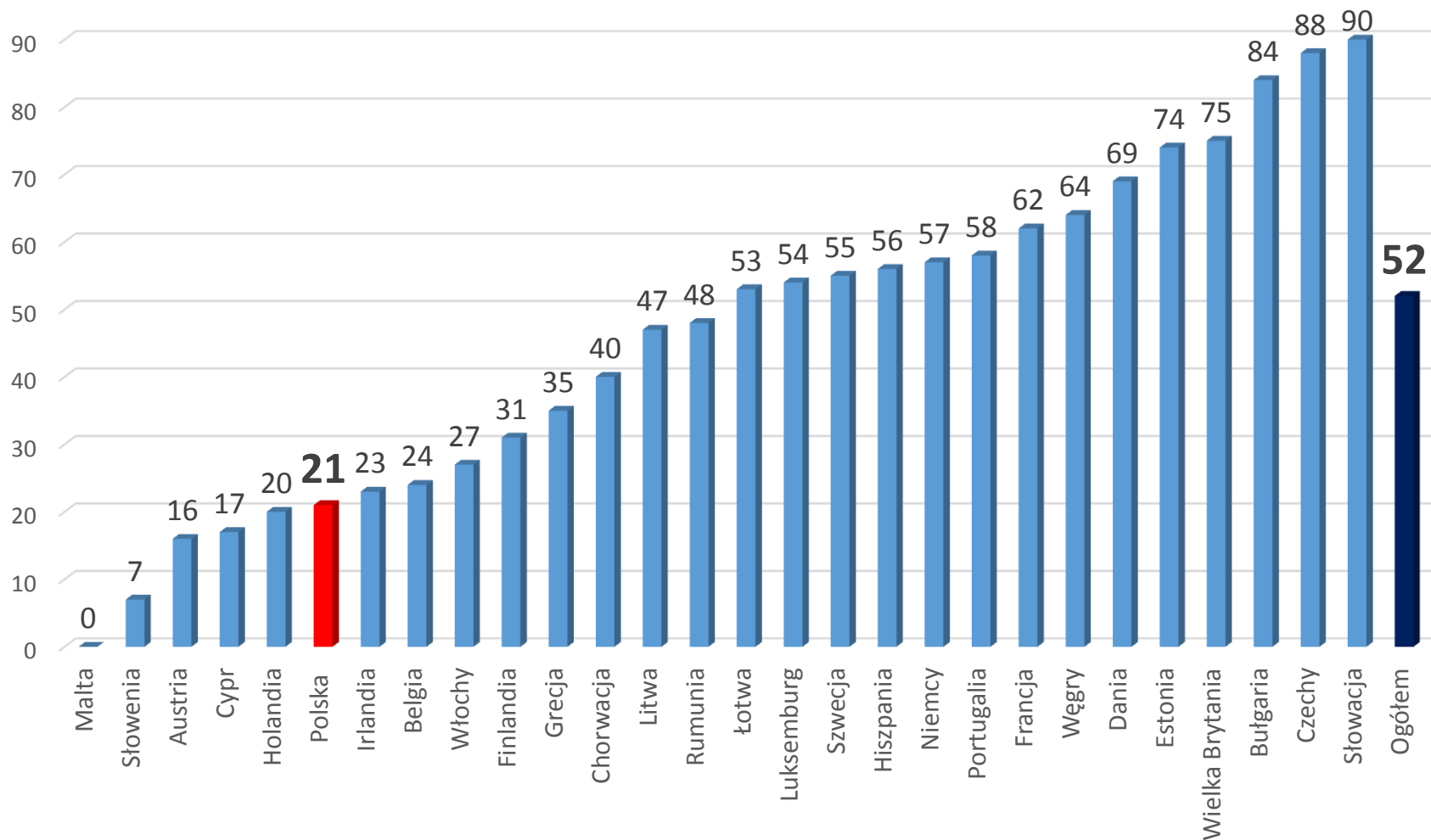

Udział użytków rolnych w gospodarstwach od 20 do 100 ha w powierzchni użytków rolnych ogółem (%)

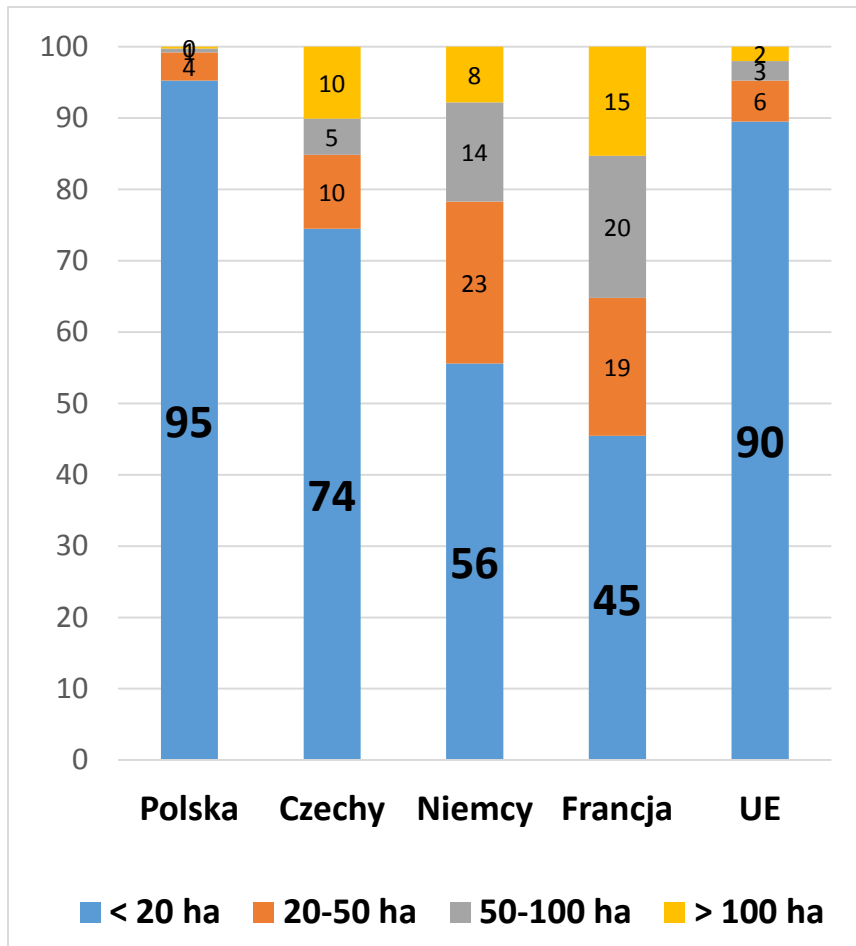

Udział użytków rolnych w gospodarstwach powyżej 100 ha w powierzchni użytków rolnych ogółem (%)

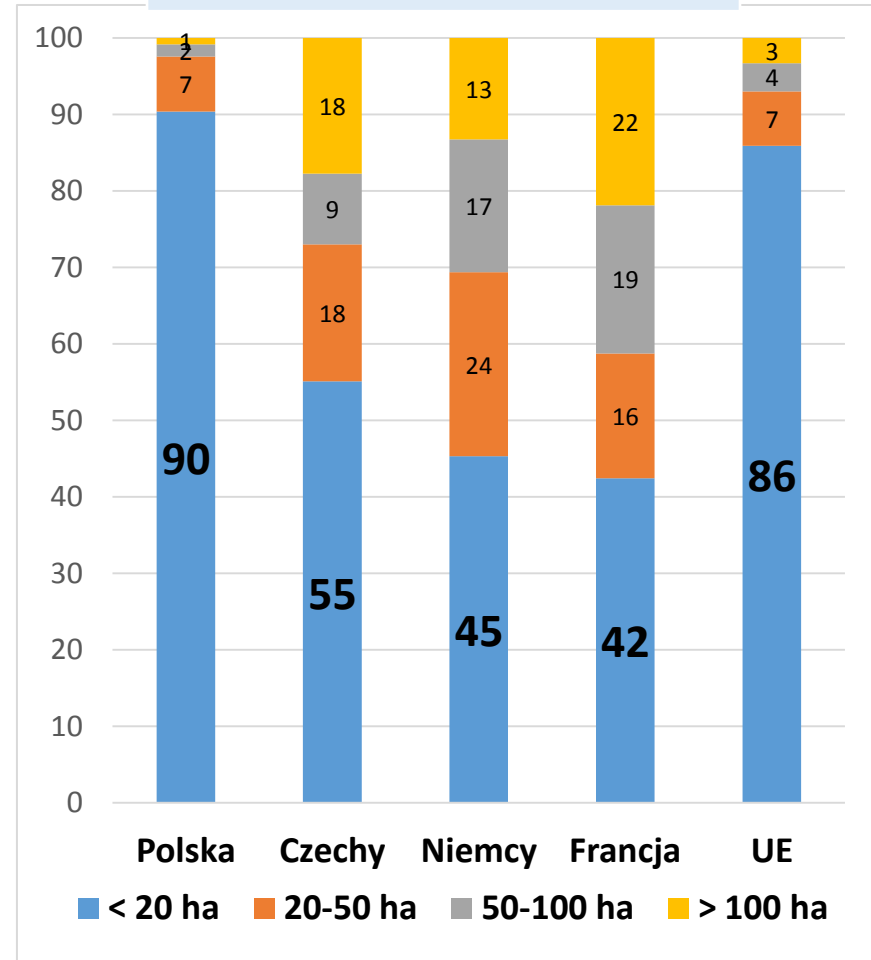

Zmiany struktury gospodarstw według grup obszarowych (%)

2005

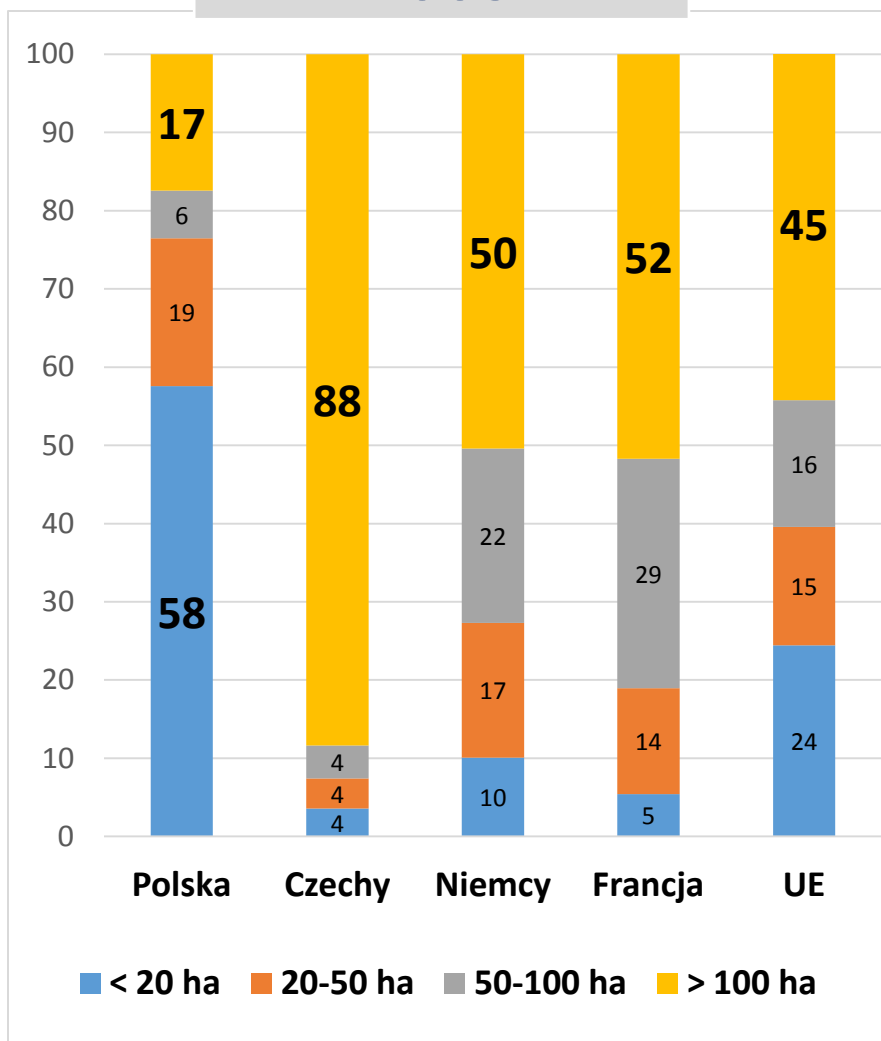

2016

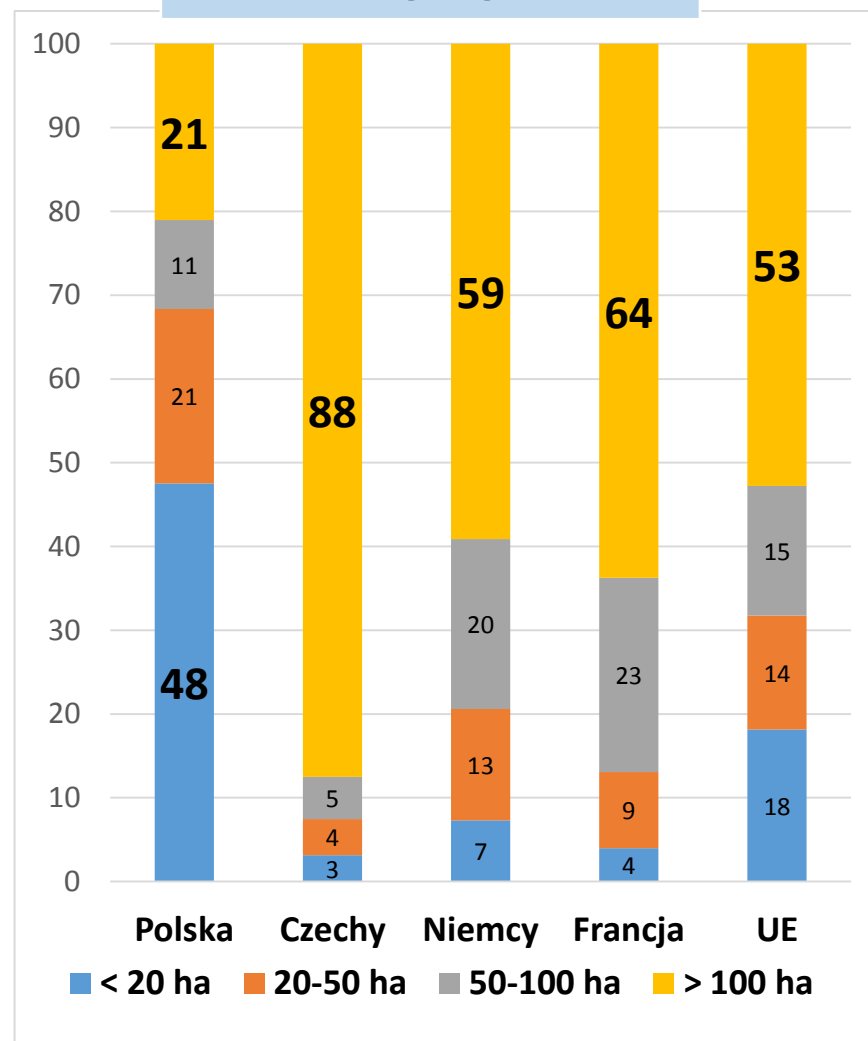

Zmiany struktury użytkowania ziemi według grup obszarowych (%)

2005

2016

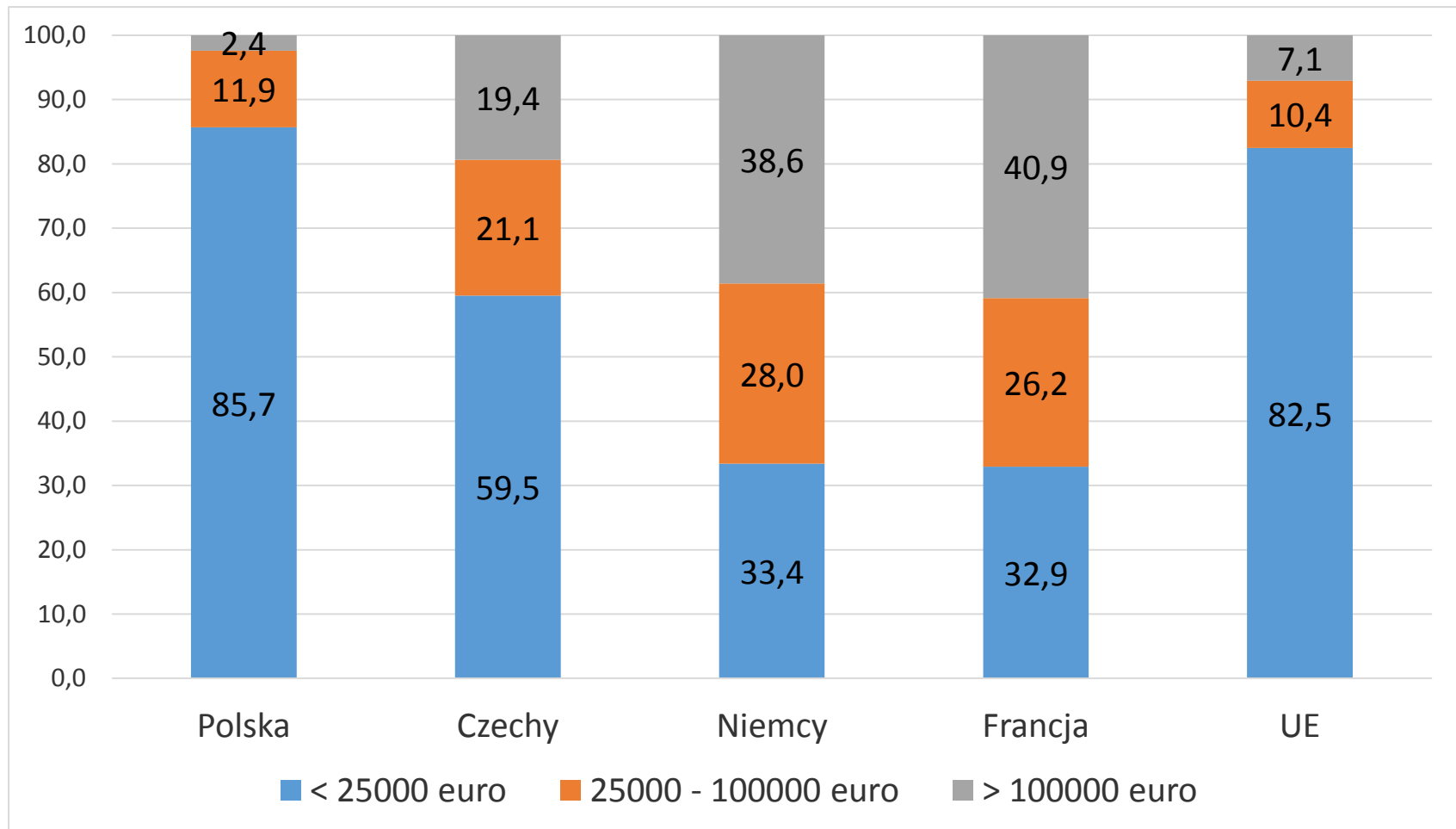

Gospodarstwa powyżej 100 ha UR w Polsce

Grupy obszarowe	Liczba	Udział (%)	UR tys. ha	Udział (%)
100 - 200	7 661	0,5	1034,0	7,1
200 - 300	2 169	0,2	530,0	3,6
300 - 500	1 258	0,1	483,6	3,3
500 - 1000	758	0,1	517,3	3,6
1000 ha i więcej	270	0,0	509,7	3,5
Razem	12 116	0,9	3074,6	21,1

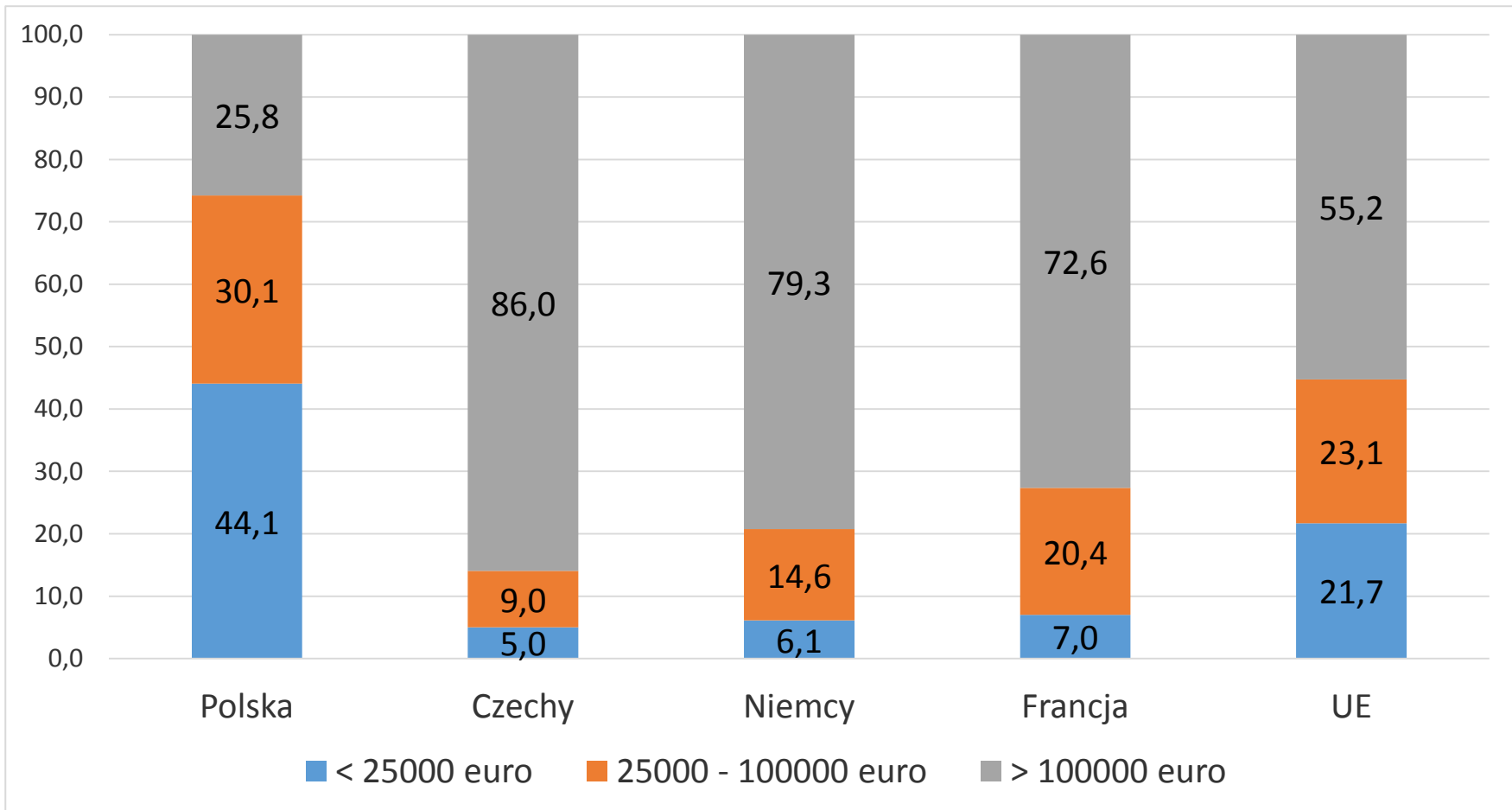
Struktura ekonomiczna gospodarstw

Struktura **gospodarstw** według wielkości ekonomicznej w 2016 roku (%)

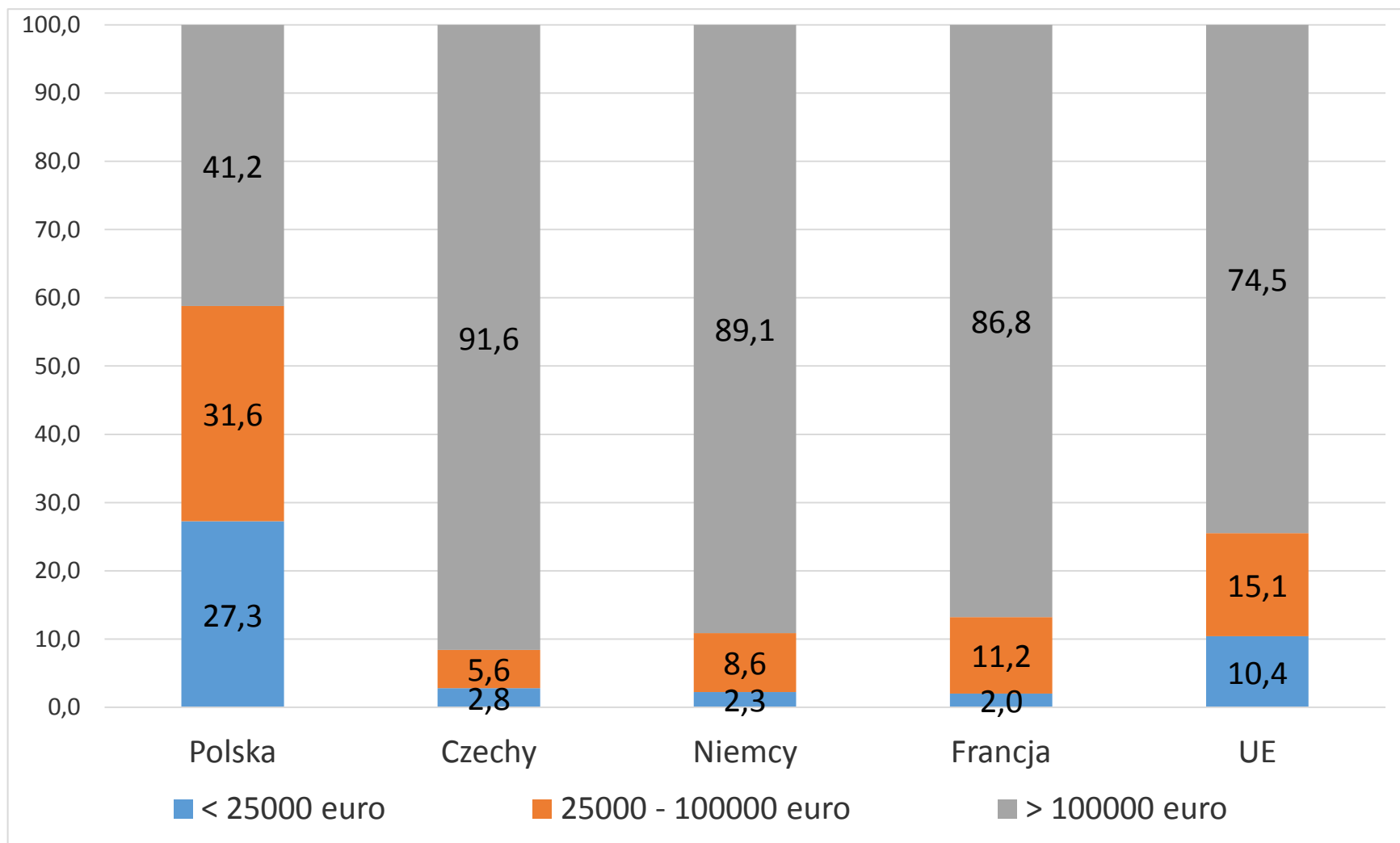

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostat

Struktura **użytkowania ziemi** w gospodarstwach według wielkości ekonomicznej w 2016 roku (%)

Struktura standardowej produkcji w gospodarstwach według wielkości ekonomicznej w 2016 roku (%)

Progi wielkości ekonomicznej wyznaczające przyrost liczby gospodarstw w krajach UE (w euro SO)^a

Państwo	Próg /euro/	Państwo	Próg /euro/
1. Bułgaria	8 000 - 14 999	12. Portugalia	50 000 – 99 999
2. Rumunia	8 000 - 14 999	13. Włochy	50 000 - 99 999
3. Litwa	15 000 - 24 999	14. Szwecja	100 000 – 249 999
4. Węgry	15 000 -24 999	15. Finlandia	100 000 – 249 999
5. Słowenia	15 000 - 24 999	16. Francja	100 000 – 249 999
6. Estonia	25 000 - 49 999	17. Hiszpania	100 000 – 249 999
7. Polska	25 000 - 49 999	18. Niemcy	250 000 – 499 999
8. Grecja	25 000 - 49 999	19. Belgia	250 000 – 499 999
9. Łotwa	50 000 - 99 999	20. Wlk. Brytania	250 000 - 499 999
10. Irlandia	50 000 - 99 999	21. Holandia	250 000 – 499 999
11. Austria	50 000 – 99 999	22. Dania	500 000 i więcej

a – Pominięto Czechy i Słowację, bowiem w tych krajach dominują b. duże gospodarstwa. Z analizy wyłączono Luksemburg, Luksemburg i Malte oraz Chorwację.

Potencjał produkcyjny rolnictwa polskiego – relacje czynników produkcji i struktury gospodarstw

Relacja	Relacja w stosunku do średniej UE 28 (=100)
Kapitał/1ha	65
Kapitał/1 AWU	29
UR/1 AWU	45
UR/gospodarstwo	61

Potencjał konkurencyjny rolnictwa polskiego

Duży (konkurencyjny) potencjał
produkcyjny

Mało korzystne (pogarszające
konkurencyjność zasobów) relacje
między czynnikami produkcji

Gospodarstwa rodzinne- definiowanie

Dwa zasadnicze modele gospodarstw rolnych:

- **drobne** (=rodzinne ?),
- oraz **wielkotowarowe** (zazwyczaj również wielkoobszarowe, korporacyjne)

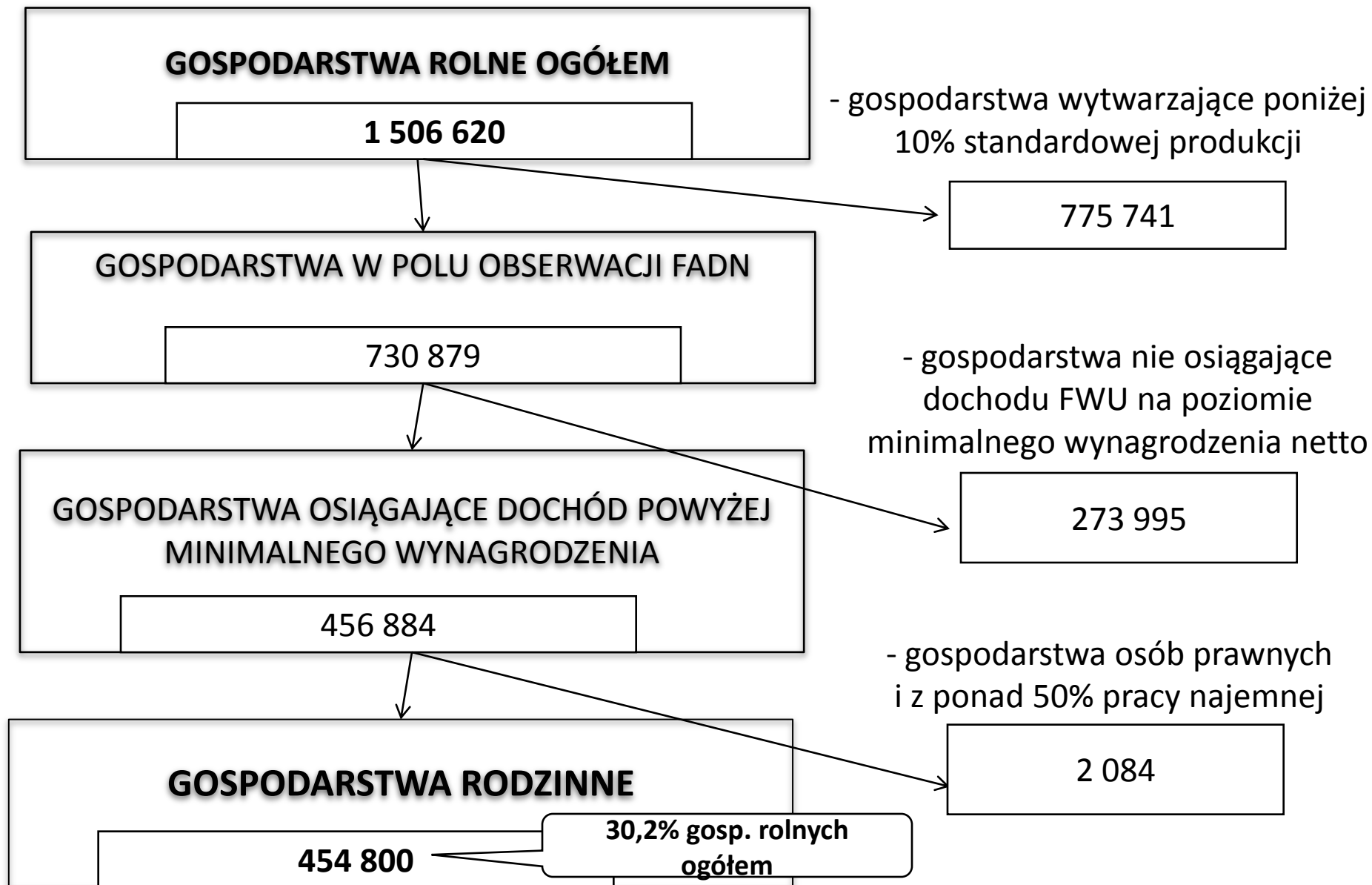
Często definiując gospodarstwa drobne uznaje się, że *kryterium gospodarstwa drobnego wypełnia gospodarstwo rodzinne* (Zegar 2012)

Gospodarstwa inne niż wielkotowarowe , to gospodarstwa drobne (rodzinne) (???)

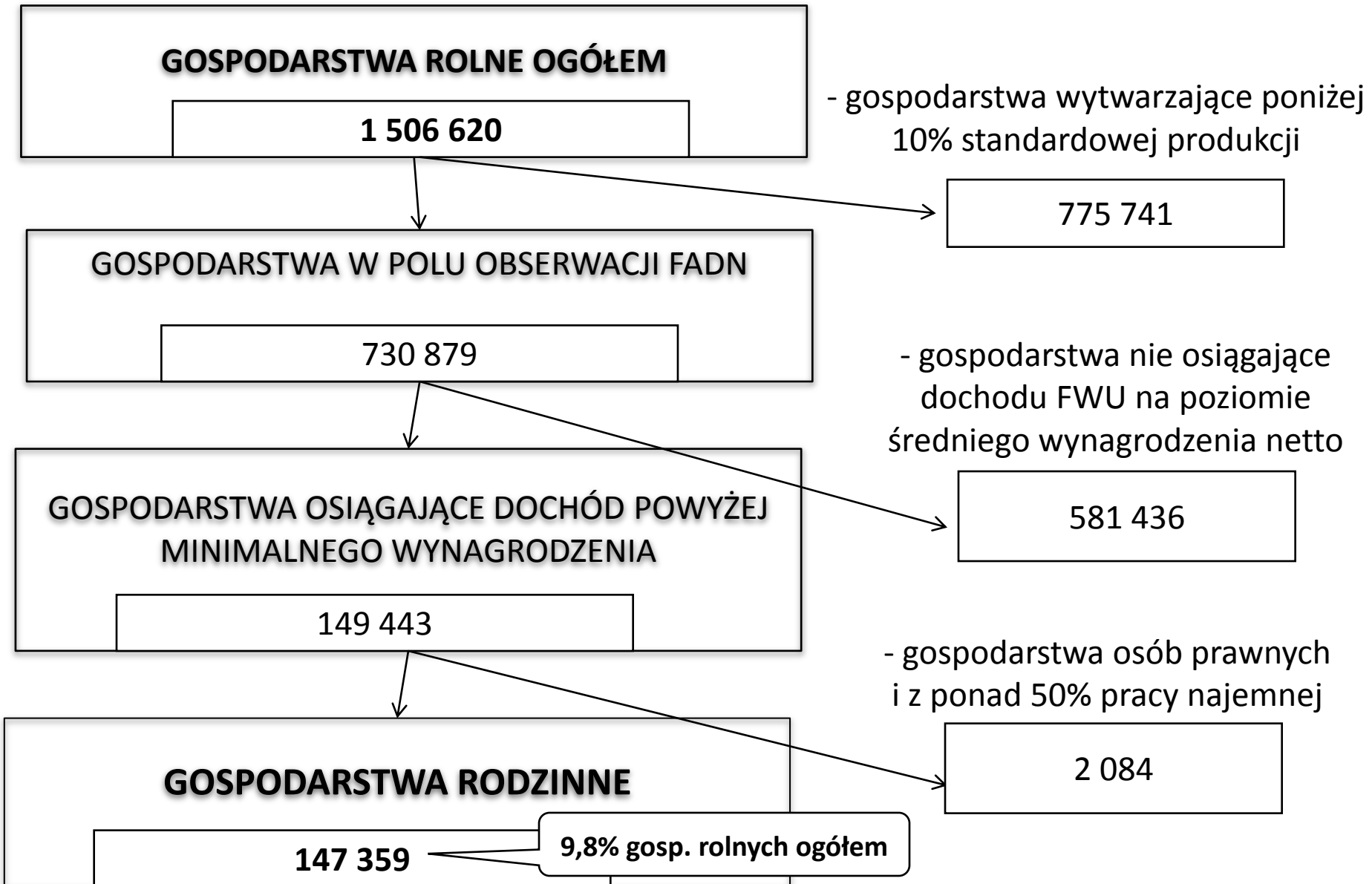
Definiowanie gospodarstw rodzinnych - propozycja

- **Rodzinne**
  - gospodarstwa indywidualne,
  - ponad 50% nakładów pracy stanowi praca własna,
  - dochód uzyskiwany w przeliczeniu na 1 osobę pracy własnej jest wyższy niż płaca minimalna w danym kraju,
- **wielkotowarowe** (zazwyczaj również wielkoobszarowe, korporacyjne)
  - cechują się przewagą pracy najemnej
- **Drobne** (marginalne ekonomicznie)
  - uzyskiwany dochód w przeliczeniu na 1 osobę pracy własnej jest **niższy** niż płaca minimalna netto w danym kraju.

GOSPODARSTWA RODZINNE W POLSCE (szt.) (kryterium delimitacji – płaca minimalna netto = dochód FWU, forma prawna i udział pracy najemnej) (2019 r.)

GOSPODARSTWA RODZINNE W POLSCE (szst.) (kryterium delimitacji – płaca średnia netto = dochód FWU, forma prawna i udział pracy najemnej) (2019r.)

Gospodarstwa w zależności od głównego źródła dochodów

Wyszczególnienie	Ogółem	Gospodarstwa domowe, w których ponad 50% dochodów ogółem stanowiły dochody z:							Gospodarstwa pozostałe
		działalności rolniczej	działalności rolniczej i pracy najemnej	pracy najemnej	pracy najemnej i działalności rolniczej	działalności pozarolniczej	emerytury i renty	niezarobkowych źródeł utrzymania	
Polska (tys.)	1406,6	481,0	14,7	447,0	45,3	105,6	191,3	35,0	86,6
%	100,0	34,2	1,0	31,8	3,2	7,5	13,6	2,5	6,2

Gospodarstwa w Polsce w zależności od wielkości ekonomicznej (2019 r.) (FADN)

Wyszczególnienie SO	Razem	Bardzo małe	Małe	Średnio-małe	Średnio-duże	Duże	Bardzo duże
		$2 \leq \text{€} < 8$	$8 \leq \text{€} < 25$	$25 \leq \text{€} < 50$	$50 \leq \text{€} < 100$	$100 \leq \text{€} < 500$	$\text{€} \geq 500$
Liczba gospodarstw	730 883	273 995	307 441	95 331	35 712	16 320	2 084
Powierzchnia użytków rolnych (ha)	20,5	8,4	15,2	27,3	45,0	105,9	983,5
Produkcja (tys. zł)	137,9	34,0	79,4	191,7	386,5	1136,7	7883,9
Dotacje	30,6	12,1	25,0	45,3	69,5	135,4	1125,0
Dochód	43,7	10,1	30,4	81,0	152,9	333,3	596,4
Dochód na osobę pełnozatrudnioną rodziny (tys. zł/FWU)	28,8	8,2	20,2	46,4	81,3	182,5	422,6
Inwestycje netto	-3,6	-4,8	-6,1	-4,3	20,2	27,9	-97,8

Gospodarstwa w zależności od wielkości ekonomicznej

Liczba gospodarstw	Klasy wielkości ekonomicznej w tys. euro					Razem
	$25 \leq \text{€} < 50$	$50 \leq \text{€} < 100$	$100 \leq \text{€} < 500$	$500 \leq \text{€} < 1000$	$\text{€} \geq 1000$	
Wg FADN (2019)	95331	35172	16320	2084		148 907
Wg GUS (2018)	109 161	58 938	30 279	2 273	1 182	201 833

*Można szacować, że tylko około **150-200 tys.** gospodarstw uzyskuje poziom dochodów z produkcji rolniczej, zapewniający realizację celu **konsumpcyjnego i rozwojowego**. Ta grupa gospodarstw decyduje o konkurencyjności polskiego rolnictwa*

Produkcja i produktywność czynników produkcji

Produkcja i produktywność

Kategoria	Miejsce w UE 28	Udział w UE 28 (%) [2005 r.]
Produkcja	7	5,9
		Relacja (UE 28=100)
Produkcja standardowa na gospodarstwo	19	52 [84]
Produktywność ziemi	20	73 [55]
Produktywność pracy	25	33 [17]

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurostat

Potencjał rolnictwa polskiego i jego wykorzystanie (produktywność)

- Znaczące w UE rozmiary produkcji w ujęciu sektorowym

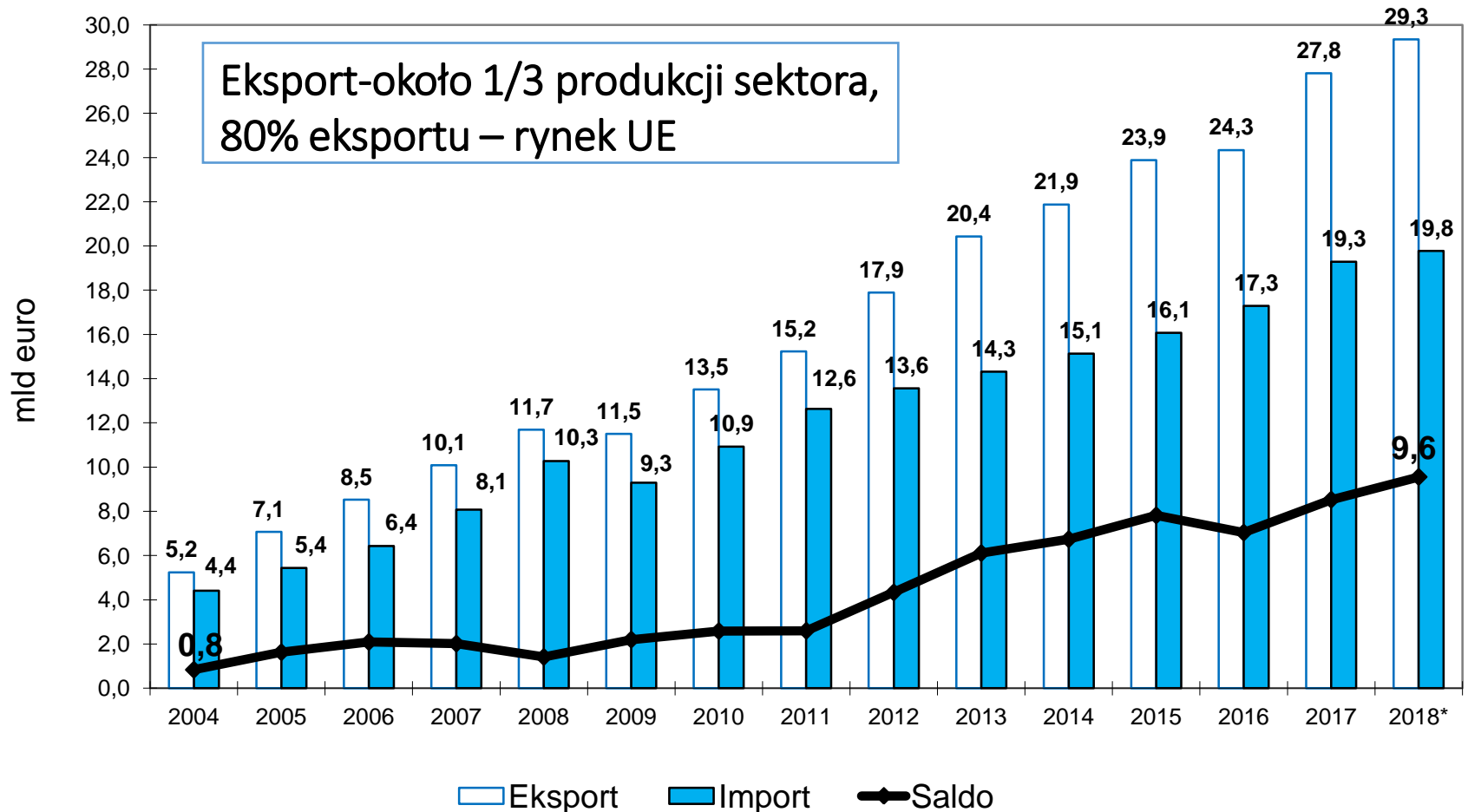
ale:

- Przeciętnie niska produkcja w średnim gospodarstwie rolnym
- Relatywnie niska produktywność ziemi
- Bardzo niska produktywność pracy

co osłabia potencjał rozwojowy i konkurencyjny

POZYCJA
KONKURENCYJNA

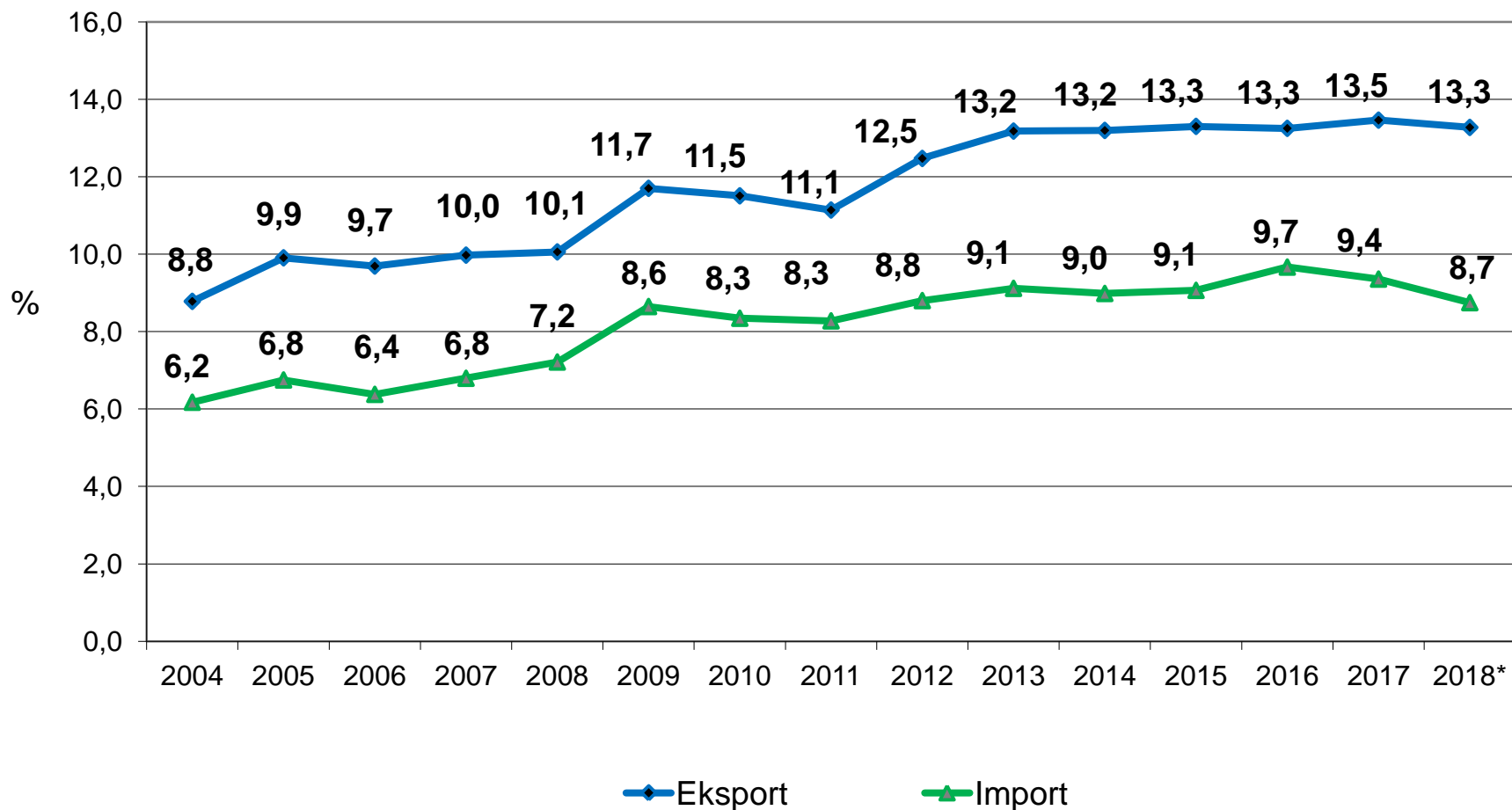
Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi w latach 2004-2018 (mld euro)

* dane wstępne

Źródło: ComExt-Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/newxtweb/setupdimselection>.

Udział handlu artykułami rolno-spożywczymi w handlu zagranicznym ogółem w latach 2004-2018 (%)

* dane wstępne

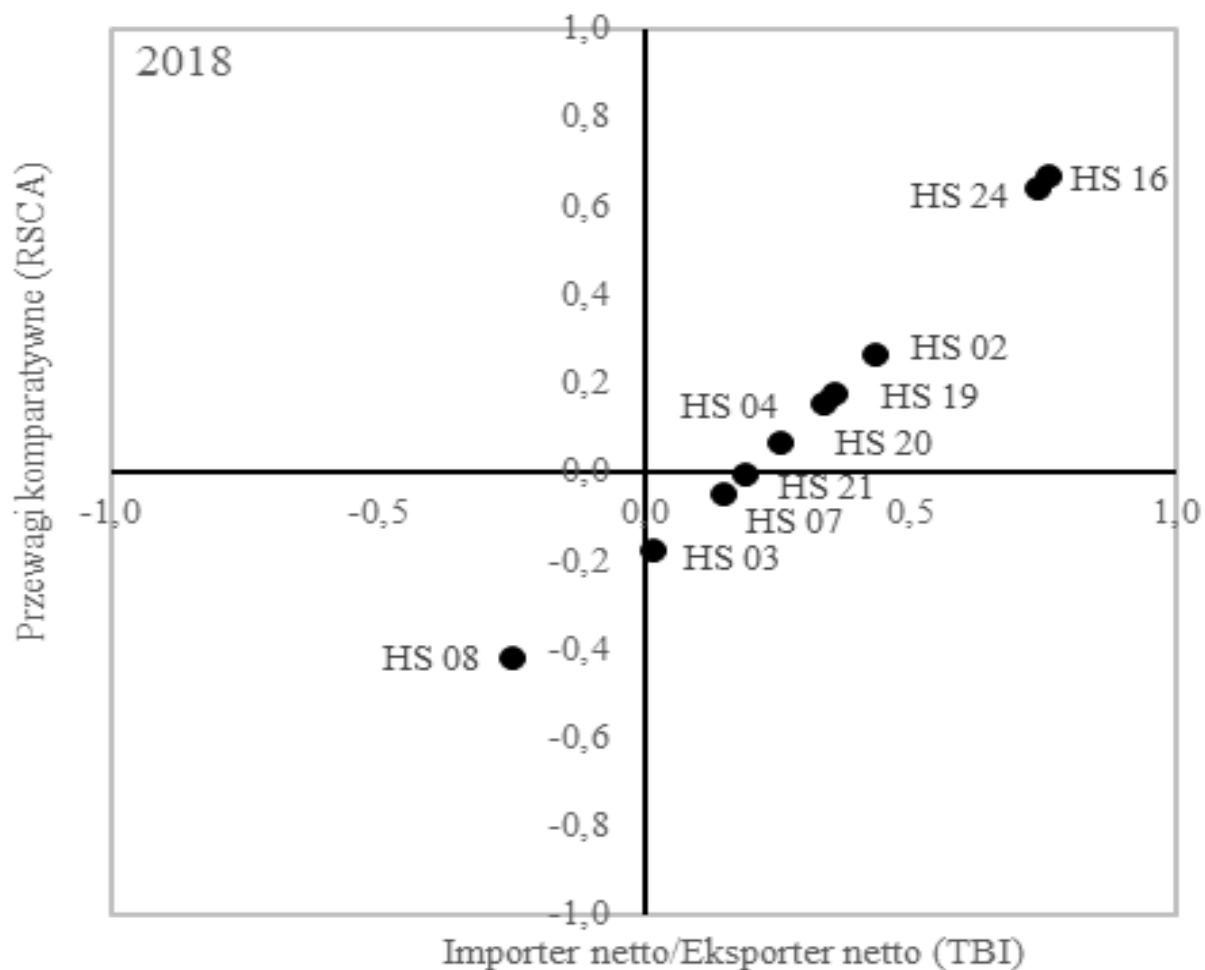
Źródło: ComExt-Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/newxtweb/setupdimselection>.

Pozycjonowanie produktów według poziomu przewag komparatywnych i stopnia specjalizacji eksportowej metodą Widodo

Grupa B Przewagi komparatywne Importer netto (RSCA>0 i TBI<0)	Grupa A Przewagi komparatywne Eksporter netto (RSCA>0 i TBI>0)
Grupa D Brak przewag komparatywnych Importer netto (RSCA<0 i TBI<0)	Grupa C Brak przewag komparatywnych Eksporter netto (RSCA<0 i TBI>0)

Pozycjonowanie wybranych grup produktów rolno-spożywczych eksportowanych z Polski na rynki pozostałych państw UE według poziomu przewag komparatywnych i stopnia specjalizacji eksportowej w 2018 (metoda Widodo)

Mięso i podroby	HS 02
Ryby i skorupiaki, mięczaki	HS 03
Produkty mleczarskie; jaja ptasie	HS 04
Warzywa	HS 07
Owoce	HS 08
Przetwory z mięsa i ryb	HS 16
Przetwory ze zbóż	HS 19
Przetwory z warzyw i owoców	HS 20
Różne przetwory	HS 21
Tytoń	HS 24

Udziały poszczególnych grup produktów w polskim handlu rolno-spożywczym z pozostałymi państwami UE oraz saldo obrotów tymi grupami w 2018 r. (%)

Grupa	2018		
	Udział w eksporcie ogółem (%)	Udział w imporcie ogółem (%)	Saldo (mln euro)
Grupa A	56,8	29,5	8 959,0
Grupa B	.	.	.
Grupa C	16,3	19,5	804,0
Grupa D	3,5	8,6	-536,8

Polski handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi (2018 r.)

Polski sektor rolno-żywnościowy dopiero/aż **8.** eksporterem w UE – za Holandią, Niemcami, Francją, Hiszpanią, Włochami, Belgią, Wielką Brytanią, a przed Danią, Irlandią itd. (*nadal niska tzw. intensywność eksportu w przeliczeniu na 1 ha UR*)

ale:

na **3.** miejscu w wielkości dodatniego salda za Hiszpanią, Holandią, a przed Francją, Danią, Irlandią itd.,

Niecałe 2% udziału w handlu światowym

Pozycja konkurencyjna

- Włączenie Polski w obszar JRE i przyjęcie zasad WPH wywołało efekt kreacji i przesunięcia handlu;
- Polska uzyskuje wysokie przewagi komparatywne oraz dodatnie i ulegające poprawie saldo obrotów;
- Osiągane przewagi komparatywne potwierdzają korzystne specjalizacje eksportowe;
- Polski sektor rolno-spożywczy ma znaczny potencjał zwiększania eksportu.

Uwaga: ocena pozycji konkurencyjnej dotyczy sektora rolno-żywnościowego, tj. rolnictwa i przemysłu spożywczego łącznie.

Podsumowanie, kierunki rozwoju
i poprawy konkurencyjności

Podsumowanie – kierunki rozwoju i poprawy konkurencyjności

- Polska dysponuje **znacznym potencjałem produkcji rolnej** (głównie ziemi), którego **wykorzystanie jest niepełne**, ze względu na wciąż wadliwe struktury produkcyjne.
- Zasadniczym problemem polskiego rolnictwa jest **znaczne** (choć różnicowane regionalnie) rozdrobnienie skutkujące niekorzystnymi relacjami między czynnikami produkcji i **niską wydajnością pracy**.

Podsumowanie – kierunki rozwoju i poprawy konkurencyjności

- Prawie 50% UR znajduje się we władaniu około 1,3 mln gospodarstw poniżej 20 ha, które z reguły osiągają produkcję standardową poniżej progu wielkości ekonomicznej, natomiast **efekty przekształceń strukturalnych po wstąpieniu do UE były znacznie mniejsze niż w innych państwach członkowskich.**
- **Przyczyny:**
  - ✓ Polska nadal znajduje się w początkowej fazie przekształceń strukturalnych (likwidowane są jedynie bardzo małe i małe gospodarstwa),
  - ✓ ograniczony obrót na międzysąsiedzkim rynku ziemi rolniczej (także wywołany przepisami wprowadzonymi w latach 2011-2016) .
- **Skutek:**

jeżeli część gruntów nie „przeptynie” od gospodarstw najmniejszych do tych o powierzchni 20 –100 ha, to coraz silniej ujawniać się będą bariery rozwojowe i pogarszać się będzie potencjał konkurencyjny rolnictwa. *[w wielu „starych” państwach powierzchnia 100 ha UR zaczyna być minimalną wielkością gospodarstwa rozwojowego]*

Podsumowanie – kierunki rozwoju i poprawy konkurencyjności

W celu wspierania i poprawy konkurencyjności należy:

- wspierać „upełnorolnienie” części istniejących gospodarstw o powierzchni mniejszej niż 20 ha i wspierać przepływ ziemi do gospodarstw 20-100 ha;

[Organizacja nowych gospodarstw, o powierzchni 20-100 ha, **nie** powinna odbywać się **kosztem gospodarstw wielkotowarowych**, które (przynajmniej potencjalnie) są jednostkami spełniającymi europejskie standardy organizacji i efektywności]

- **wspierać** właścicieli małych gospodarstw **w procesie rezygnacji** z działalności rolniczej (sprzedaży lub dzierżawy UR) i podejmowania pracy poza sektorem,
- wprowadzić **uregulowania** dotyczące **gruntów zaniedbanych i porzucanych**,
- dokonać przeglądu i ewentualnej rewizji **przepisów ograniczających** swobodny obrót ziemią rolniczą,
- zwiększać **wsparcie finansowe i doradcze małym gospodarstwom**, które będą realnie zwiększać wartość dodaną zapewniającą **dochód parytetowy** w oparciu o **małe zasoby ziemi** (intensywne kierunki produkcji rolniczej, przetwórstwo produktów rolnych, sprzedaż bezpośrednia, agroturystyka, i in.) i ukierunkowywać produkcję na **zmieniającą się strukturę popytu**.

Podsumowanie – kierunki rozwoju i poprawy konkurencyjności

Dualność struktury rolnictwa

Dualność popytu (*klepsydra*)

Dualność rozwoju

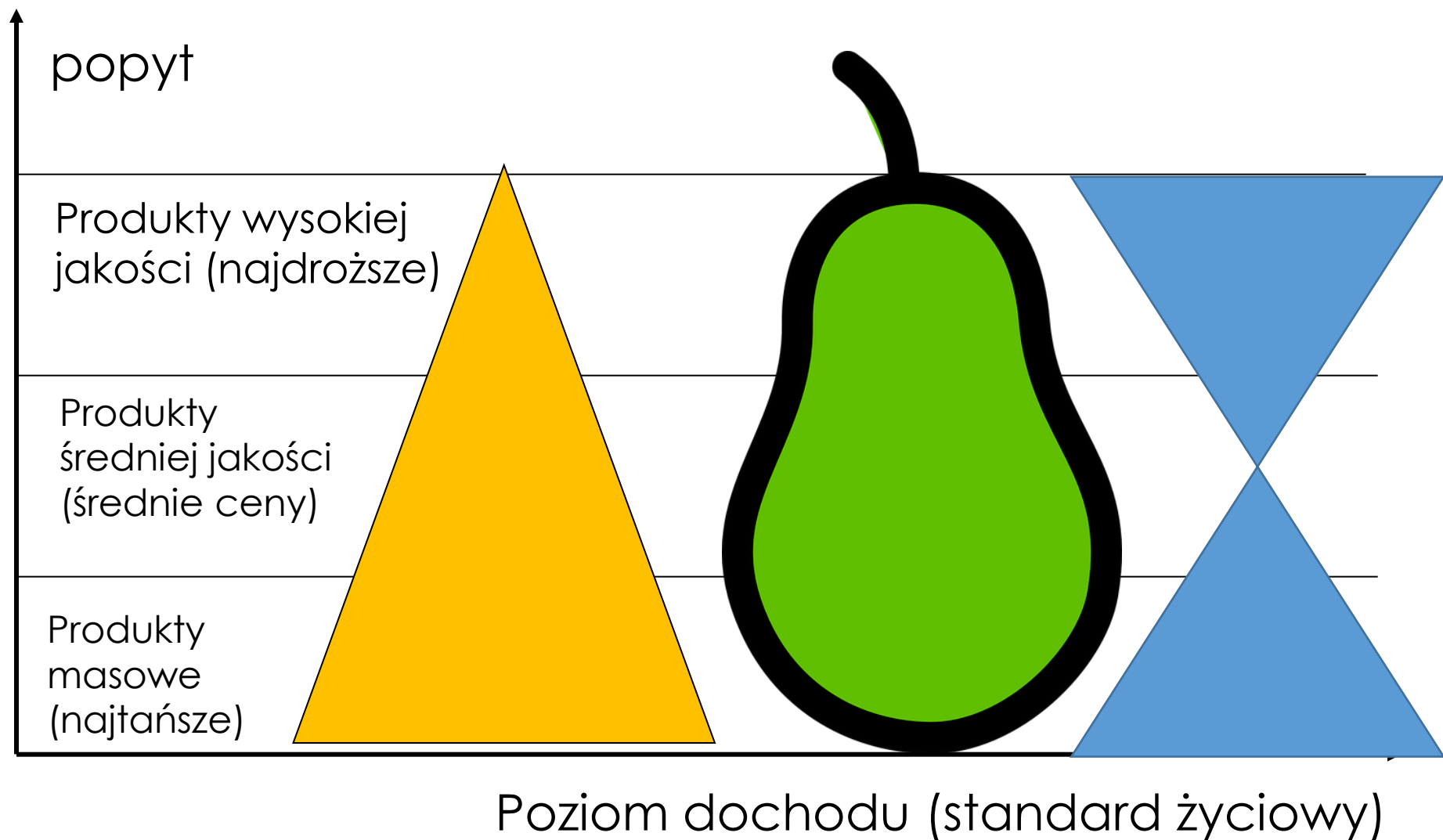

Dualność struktury podaży

W odpowiedzi na dualność popytu (*klepsydra*)

Zmiany struktury popytu w zależności od poziomu dochodów – teoria „trójkąta, gruszki i klepsydry” („perspektywa europejska”)

Podsumowanie – kierunki rozwoju i poprawy konkurencyjności

Dwie strategie rozwoju rolnictwa - wzrost skali wytwarzania w gospodarstwach rolnych prowadzący do **wzrostu wydajności pracy** (***wartości dodanej na 1 pracującego***):

1. Gospodarstwa duże – „moga” się rozwijać w oparciu o duże zasoby ziemi i kapitału na 1 pracującego
  - ***duża wartość dodana na jednostkę pracy,***

Podsumowanie – kierunki rozwoju i poprawy konkurencyjności

2. Gospodarstwa mniejsze – „muszą” się rozwijać w oparciu o duże zasoby pracy i/lub kapitału (finansowego i intelektualnego) na 1 pracującego i na 1 ha UR

- **Duża wartość dodana** na:
  - ✓ 1 jednostkę **ziemi**,
  - ✓ 1 jednostkę zasobów **pracy**,
  - ✓ 1 jednostkę **produktu!**

Obie strategie winny być wspierane przez politykę rolną!

Finalny oczekiwany skutek rozwoju – poprawa konkurencyjności i parytetowa produktywność pracy!

Podsumowanie – kierunki rozwoju i poprawy konkurencyjności

- Niezbędna jest poprawa **efektywności** wytwarzania, **innowacyjność**, **rolnictwo precyzyjne**, **dobre doradztwo**;
- Działania **zespołowe** rolników, obniżka kosztów produkcji i większy udział w wartości dodanej;
- Dalszy **rozwój handlu zagranicznego**, **budowa marek** polskich produktów rolnych i spożywczych.

Dziękuję za uwagę!

Odwiedź portal KSOW – <http://ksow.pl>

Zostań Partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich.

